

Asuinolotiedot väestönlaskennassa ja kotitaloustiedustelussa

Ari Tyrkkö

Asuinolotiedot väestönlaskennassa ja kotitaloustiedustelussa

Ari Tyrkkö

Huhtikuu 1990

Tiedustelut:

Ari Tyrkkö
(90) 17 341

Kansikuva: Gorilla

Helsinki 1990

HAKAPAINO OY

SVT

*Suomen Virallinen Tilasto
Finlands Officiella Statistik
Official Statistics of Finland*

Alkusanat

Tilastojen perustietoina käytetyt rekisteriaineistot on usein kerätty muuta kuin tilastojen tekemistä varten. Rekisteriin perustuva tilasto on tavallisesti "sivutuote", joka jalostaa hallinnon käyttöön muokattua tietovarantoa. Perusaineiston varsinainen käyttötarkoitus luo varsin pitkälle ehdot, joilla tietoja voidaan hyödyntää tilastotuotannossa. Rekisteripohjaisten aineistojen etuna ovat kuitenkin suhteellisen pienet käyttöönottokustannukset, säännöllisyys ja yksityiskohtaisen aluetiedon tuotantomahdollisuus.

Haastatteluaineistot suovat selvästi joustavamman mahdollisuuden tilastojen tuottamiseen kuin rekisterit. Haastattelututkimusten tietosisältö voidaan suunnata palvelemaan haluttuja erityistarpeita. Käytettävät mittarit voidaan kehittää näiden tarpeiden pohjalta. Haittapuolina haastattelututkimuksissa ovat korkeat tiedonkeruukustannukset ja toisinaan varsin pitkä tuotantoväli. Otospohjaiset tutkimukset eivät tavallisesti anna mahdollisuuksia yksityiskohtaisiin alueittäisiin tulostuksiin.

Asuinoloja koskevia tilastoja tuotetaan nykyään sekä haastattelu- että rekisteriaineistoista. Vuosittainen asuinolotilasto, joka vuonna 1985 ilmestyi väestölaskennan yhteydessä, perustuu rekisteritietoihin. Se kuvaa demografiselta rakenteeltaan erilaisten asuntokuntien fyysisiä asuinoloja ja palvelee pääasiassa hallinnon tietotarpeita. Haastattelupohjaisia asuinolotietoja kerätään mm. joka viides vuosi tehtävissä kotitaloustiedusteluissa. Kotitaloustiedustelu on kulutustutkimus, jonka avulla on mahdollista tutkia kotitalouksien fyysisten asuinolojen lisäksi niiden asumismenoja, asunnon hankintaa ja yhteiskunnan tarjoamaa asumisen tukea. Asuinolotilaston ja kotitaloustiedustelun tietosisällöt ovat toisiaan täydentäviä.

Tietojen yhteiskäyttö ei ole kuitenkaan ongelmatonta. Erilaisista tietolähteistä, perusyksiköistä, käyttötarkoituksista yms. johtuen tiedot ovat harvoin yhteneviä. Tässä selvityksessä vertaillaan kotitaloustiedustelun ja väestölaskennan (asuinolotilaston) asuinolojen kuvaamisessa käytettyjä tietoja. Samalla pyritään selvittämään mahdollisten erojen taustalla olevia tekijöitä. Tutkimusaineistona on käytetty vuoden 1985 kotitaloustiedustelun ja väestölaskennan tietoja.

Selvityksen on laatinut suunnittelija Ari Tyrkkö.

Hilkka Vihavainen

SISÄLLYSLUETTELO

1. Yleistä	1
1.1. Asuminen tilastoissa.	1
1.2. Asumisen kuvauskehikoista	2
1.3. Raportin tarkoituksesta	3
2. Asuinolotilasto - sisältö ja menetelmä	5
2.1. Asuinolotilasto väestölaskennan osana.	5
2.2. Asuinolotilastojen tietojenkeruu	6
2.3. Asuinolotilaston tietosisältö.	7
3. Kotitaloustiedustelu - sisältö ja menetelmä.	8
3.1. Kotitaloustiedustelun tietosisältö	8
3.2. Kotitaloustiedustelun tietojen keruu ja estimointi	9
3.3. Asuminen kotitaloustiedustelussa	10
4. Kotitalous/asuntokunta	11
5. Kotitaloustiedustelu-väestölaskenta vertailu: Keskeisten muuttajien jakaumat	13
5.1. Kotitalouden/asuntokunnan koko	13
5.2. Kotitalouden/asuntokunnan elinvaihe	14
5.3. Kotitalouden/asuntokunnan sosioekonominen asema.	16
5.4. Päämiehen/viitehenkilön ikä	18
5.5. Kotitalouden/asuntokunnan asunnon hallintaperuste	19
5.6. Kotitaloudet/asuntokunnat talotyyppin mukaan	21
5.7. Kotitalouksien/asuntokuntien huoneluku	22
5.8. Kotitalouksien/asuntokuntien asunnon pinta-ala	23
5.9. Kotitalouksien/asuntokuntien asunnon varustetaso	24
6. Kotitaloustiedustelun ja väestölaskennan vertailu: Keskeisten luokitusten vastaavuus	27
6.1. Kotitalouden päämiehen / asuntokunnan viitehenkilön vastaavuus	28
6.2. Kotitalouden/asuntokunnan koon vastaavuus	29
6.3. Kotitalouden/asuntokunnan elinvaiheen vastaavuus	32
6.4. Kotitalouden/asuntokunnan hallintaperusteiden vastaavuus	36
6.5. Kotitalouden/asuntokunnan talotyyppin vastaavuus	37
6.6. Kotitalouden/asuntokunnan huoneluvun vastaavuus	37
6.7. Kotitalouden/asuntokunnan asunnon varustetietojen vastaavuus	42
7. Päätelmiä	44
7.1. Erojen syitä	44
7.2. Muita vertailuja	45
Liite 1. Kotitaloustiedustelun ja asuinolotiedustelun käsitteet	

1. Yleistä

1.1. Asuminen tilastoissa

Väestön asuinolot koskettavat useita elämän alueita. Nämä alueet ja niillä tapahtuvat ilmiöt eivät ole läheskään aina yhteismitallisia keskenään. Yhteiskunnalliset päätökset, joilla pyritään vaikuttamaan asumiseen liittyviin osaluaisiin tehdään usein toisistaan riippumatta. Samalla tavoin asuinolojen ja asumisen tilastointi on Tilastokeskuksessa usean ilmiöalueen osana. Jos asuntojen ja rakennusaineiden tuottamista sekä työvoimaa koskevat tilastot jätetään pois, jää jäljelle vielä koko joukko erillisiä tilastosysteemejä. Asumista kuvaavia tietoja tuottavat mm.:

- asuinolotilasto (asuinolot), väestölaskenta
- kotitaloustiedustelu (asuinolot, asumismenot, velat, asumisen tuki, vapaa-ajan asunnot)
- elinoloitutkimus (asuinolot, asuinympäristö, ihmissuhteet)
- tulonjakotilasto (asumisen tuki)
- säästämis- ja velkaantumistutkimus (asuntovelat)
- kuluttajahintaindeksi (asumisen hintakehitys)
- kansantulotilasto (asumismenot makrotasolla)
- energiatutkimukset (energian käyttö ja säästötoimet)
- luottokantatilasto

Kiinteästi asuinoloihin liittyvät myös seuraavat tilastot:

- asuntokantatilasto
- asuntojen hintatilasto

Asumisen paino eri tilastosysteemeissä vaihtelee: jotkin tilastot keskittyvät pelkästään asumisen kuvaamiseen (esim. asuinolot), joissakin tilastoissa asuminen on osa laajempaa kokonaisuutta (esim. kuluttajahintaindeksi, kansantulotilasto, kotitaloustiedustelu, tulonjakotilasto).

Erilaiset tuotantotavoitteet ja painotukset ovat aiheuttaneet sen, että tilastot eivät kaikissa tapauksissa ole suoraan vertailukelpoisia. Erilainen tuotantotapa ja erilaisten tilastojärjestelmien soveltaminen ovat toisinaan johtaneet sellaisiin käsitteiden operationalisointeihin, jotka ovat lisänneet vertailun vaikeutta.

1.2. Asumisen kuvauskehikoista

Osa tilastosysteemeistä on rakennettu kehikoihin, jotka perustuvat vakiintuneisiin kansainvälisiin suosituksiin. Asumismenojen makrotason tilastointi perustuu YK:n kansantulotilastosuositukseen.(1) Mikrotasolla kotitalouksien tulojen ja kulutuksen tilastointia varten on YK:lla oma suosituksensa(2) , joka on linjassa kansantulotilaston suosituksen kanssa. Kansainväliset suositukset sisältävät määritelmän esimerkiksi niistä eristä, joita kotitalouksien asumismenoihin tulee sisällyttää. Samoin niihin sisältyy suosituksia käytettävistä tilastointiyksiköistä.

Kotitalouksien fyysisiä asuinoloja kuvaavia tilastoja varten on suosituksia YK:n väestö- ja asuntolaskentasuosituksessa.(3) Ne koskevat lähinnä asuntojen ominaisuuksien määrittelyä sekä tilastointiyksikköä.

Tilaston rakentaminen vakiintuneeseen kehikkoon helpottaa samaa suositusta soveltavien tietojen vertailtavuutta sekä kansallisesti että kansainvälisesti. Edellä luetelluista tilastoista kotitaloustiedustelu, tulonjakotilasto, säästämis- ja velkaantumistutkimus sekä myös kansantulotilasto noudattavat pääpiirteissään samanlaista tilastokehikkoa. Yhteinen perusrakennelma helpottaa myös tietojen tulkintaa samantyyppisistä (teoreettisistakin) lähtökohdistta.

Kaikki tilastojen käyttäjät eivät kuitenkaan tyydy vakiintuneisiin kehikoihin. Kansalliset kuvaustarpeet eivät aina ole sopuoinnussa kansainvälisten suositusten kanssa. Kotitalouksien kulutusmenotilastot sisältävät erityisesti asumismenojen osalta käsitteitä ja rajauksia, jotka vaikuttavat oleellisesti asumisen osuuteen tilastoidussa kulutusbudjetissa. Suositusten mukaisesti asumismenoihin ei lasketa asunnon ostamista. Vain lainapääoman kustannukset eli asuntolainojen korko on kotitalouden asumismenoerä. Muilta osin (lainapääoman lyhennys, oma pääoma) asunnon hankintakustannukset luetaan investoinniksi. Sen sijaan omassa asunnossa eläville kotitalouksille syntyy laskennallista etuutta siitä, että asuntoa ei tarvitse vuokrata markkinoilta. Tämä ns. asuntoetu luetaan suositusten mukaisesti kotitalouden asumismenojen joukkoon.

-----

(1) A system of National Account, United Nations, New York, 1968.

(2) Provisional Guidelines on Statistics of the Distribution of Income, Consumption and Accumulation, United Nations, New York, 1977.

(3) Principles and Recommendations for Population and Housing Censuses, United Nations, New York, 1980.

Tilastointitapa vaikuttaa oleellisesti asumismenojen jakautumisesta ja tasosta saatuun kuvaan erityisesti Suomessa. Asumismenot ovat hyvin jyrkästi jakautuneet, jos asuntolainojen lyhennykset huomioidaan. Jos käytetään suositusten mukaista kehikkoa, ovat menot jakautuneet huomattavasti tasaisemmin. Koska asumismenojen taso vaikuttaa ratkaisevasti kotitalouksien muihin kulutusmahdollisuuksiin, on useissa väestön hyvinvointia ja elintasoa koskevissa tarkasteluissa päädytty käyttämään suosituksista poikkeavia käsitteitä.

Osa asuinoloja koskevista tiedoista on sellaisia, että niitä ei voida johtaa vakiintuneista tilastointikehikoista. Suositusten mukaisia tietoja voidaan myös käyttää yhteyksissä, joissa tulkintaperusteet eroavat tilastointikehikon teoreettisesta taustasta.

Esimerkiksi asumisväljyyttä (tilavasti - normaalisti - ahtaasti) ja asunnon varustetasoa (hyvä - puutteellinen - erittäin puutteellinen) mitataan Suomessa eri tavalla kuin muissa Pohjoismaissa. Ahtaasti asumisen normi on Suomessakin muuttunut vuosikymmenittäin asumisväljyyden kehittymisen myötä. Normiperusteiset mittarit ovat sidottuja aikaansa ja ympäristöönsä.

Vertailujen vaikeus ei kosketa kaikkia käyttäjiä. Se, joka on kiinnostunut esimerkiksi asumismenojen tai hintojen kehityksestä, ei välttämättä tarvitse tietoja asuntojen fyysisistä ominaisuuksista.

Käyttäjä, joka haluaa luoda kokonaiskuvaa väestön asuinoloista, törmää väistämättä ongelmiin. Tilastojen käyttö toisiaan täydentävinä on usein vaikeaa. Jopa näennäisesti samaa asiaa tarkoittavat luvut voivat perustua eri tavoilla määriteltäviin käsitteisiin.

1.3. Raportin tarkoituksesta

Tässä raportissa tarkastellaan kahden erillisen tilastosysteemin tuottamia tietoja, joita käytetään asuinolojen kuvaukseen. Nämä tilastosysteemit ovat kotitaloustiedustelu ja väestölaskenta. Molemmissa tilastoissa kerätään runsaasti samanlaisia tietoja väestön demografisesta rakenteesta ja asuntojen ominaisuuksista. Tilastojen tuotantotapa ja tietolähteet ovat erilaiset. Tilastot palvelevat myös osittain erilaisia tietotarpeita. Kotitaloustiedustelu on leimallisesti kulutustutkimus. Kulutuksen rakenteen ja jakaantumisen lisäksi se tuottaa tietoa yhteiskunnallisten palvelujen käytöstä ja tuloista. Kotitaloustiedustelun tietoja käytetään kuluttajahintaindeksin painorakenteen määrittelyyn, yhteiskuntapolitiikan seurantaan ja moniin tutkimustarkoituksiin. Väestölaskenta on koko väestöä koskeva kokonaistutkimus. Sen tavoitteena on tuottaa hallinnon, suunnittelun ja

tutkimustoiminnan tarvitsemaa tietoa väestön taloudellisesta toiminnasta, perheistä ja asuinoloista sekä rakennus- ja asuntokannasta. Pyrkimyksenä on tuottaa erityisesti sellaisia alueellisesti yksityiskohtaisia tietoja, joita tarvitaan muun muassa yhteiskunnan peruspalvelujen mitoittamisessa.

Kotitaloustiedustelun ja väestölaskennan asuinolotiedot täydentävät toisiaan. Väestölaskennan (nykyään vuosittaisen asuinolotilaston) asuntojen ja väestön fyysisiin ominaisuuksiin perustuvia tietoja voidaan käyttää yksityiskohtaisella aluetasolla. Nykyinen vuositilasto mahdollistaa jatkuvien seurantatietojen saannin. Kotitaloustiedustelun avulla voidaan asuinolojen tutkimista syventää oleellisesti kotitalouksien talouteen liittyvien tekijöiden osalta. Osittain päällekkäinen tietosisältö antaa periaatteessa mahdollisuuden tilastojen yhteiskäyttöön. Käytännössä tilanne ei ole näin suoraviivainen. Erilaisen tuotanto- ja tietojenkeruutavan perustalta muodostetut käsitteet ovat osittain vertailukelvottomia, vaikka saattaisivat pyrkiä kuvaamaan samaa ilmiötä. Aineistojen yhteiskäyttöä voitaisiin huomattavasti tehostaa, mikäli peruskäsitteet saataisiin nykyistä yhtenevämmiksi.

Tarkastelussa pyritään selvittämään käsitteiden, tuotantotavan ja tietolähteiden aiheuttamia eroja tilastojen tuottamissa tuloksissa. Eroja on tarkasteltu toisaalta eräiden muuttujien jakaumissa toisaalta yksikkökohtaisina eroina. Jälkimmäistä tarkastelua varten kotitaloustiedustelun ototalouksille on yhdistetty joukko väestölaskentatietoja. Vertailun tarkoituksena on löytää ne tekijät, jotka oleellisesti vaikeuttavat tietojen vertailukelpoisuutta.

2. Asuinolotilasto - sisältö ja menetelmä

2.1. Asuinolotilasto väestölaskennan osana

Asuinolotilasto kuvaa demografiselta taustaltaan erilaisten asuntokuntien asuinoloja. Tilaston henkilöperusjoukkoon kuuluvat vakinaisesti varsinaisessa asunnossa elävät henkilöt eli ns. asuntoväestö. Laitoksissa ja asuntoloissa asuvat henkilöt eivät ole mukana.

Asuinolotilastoja on Suomessa tuotettu perinteisesti väestölaskentojen yhteydessä. Vuosina 1970-85 tietoja tuotettiin viiden vuoden väliajoin. Tätä ennen asuinolotietoja oli vuosien 1950 ja 1960 väestö- ja asuntolaskennoissa.

Väestölaskennoissa tilastoidaan henkilöitä, näiden muodostamia yksiköitä sekä asuntoja ja rakennuksia lukuisten taustatietojen mukaan. Henkilöistä koostuvat yksiköt ovat asuntokuntia (vuoteen 1975 asti ruokakuntia) ja perheitä.

Henkilöiden ominaisuuksia voidaan väestölaskennoissa luokitella pääasiassa seuraavien muuttujien mukaan:

- demografiset tiedot (sukupuoli, ikä, siviilisääty, äidinkieli, kansalaisuus, asuinpaikka jne)
- taloudelliset tiedot (pääasiallinen toiminta, ammatti, sosioekonominen asema, tulot jne)
- koulutus

Asuntokuntien ja perheiden ominaisuudet on osittain johdettu näistä muuttujista, osittain ne perustuvat asuntokunnan/perheen kokoon, rakenteeseen ja jäsenten perheasemaan.

Väestölaskentojen tuotantotapa on muuttunut perusteellisesti viimeisen parin-kolmen vuosikymmenen aikana. Vuonna 1960 kaikki väestölaskentatiedot kerättiin vielä postikyselyillä. Vuonna 1985 lomakkeilla kerättiin enää henkilöiden ammatti- ja työpaikkatiedot. Muut tiedot saatiin erilaisista rekistereistä. Vuoden 1990 väestö- ja asuntolaskenta perustuu pelkästään rekisteritietojen käyttöön.

Väestölaskentojen tietojenkeruun kehitys on muuttanut myös asuinolojen tilastointia. Vuoteen 1975 asti tilastoyksikkö oli ruokakunta. Sen perustana olivat lomaketiedot. Rekisteritietoihin siirtymisen myötä tilastointiyksikkö muuttui vuonna 1980 asuntokunnaksi (ks. käsitteistä tarkemmin kappaleessa 4.). Asuntoja koskevat tiedot saatiin ensimmäisen kerran rekistereistä vuonna 1985.

2.2. Asuinolotilaston tietojenkeruu

Vuodesta 1985 lähtien asuinolotilastot on tuotettu vuosittain. Väestölaskennan 1985 yhteydessä vain asuntokunnan viitehenkilön (joka on tavallisimmin suurituloisin henkilö, ks. liite) taloudellista toimintaa koskevat tiedot perustuvat lomaketiedusteluun. Muut tiedot saatiin rekistereistä. Vuodesta 1985 eteenpäin asuinolotilastojen tiedot tulevat olemaan yksinomaan rekisteripohjaisia.

Asuinolotilaston tiedot kootaan kolmesta rekisteristä. Ne ovat

- väestörekisteri
- rakennus- ja huoneistorekisteri
- verotusrekisteri

Väestölaskentavuosina (seuraava 1990) käytetään lähteinä myös muita rekistereitä.

Sekä väestörekisterin että rakennus- ja huoneistorekisterin ylläpitäjä on Väestörekisterikeskus. Väestön keskusrekisteri on jo vuosien ajan ollut väestötilastojen ja perhetilastojen perusaineisto. Perhetilastot on voitu laatia rekistereistä siksi, että rekisterin tunnustietojen avulla on mahdollista paikallistaa samassa asuinhuoneistossa asuvat henkilöt ja sukulaisuussuhdetietojen perusteella muodostaa perheet. Tunnuksesta ilmenee myös, mitkä asunnot sijaitsevat samassa rakennuksessa. Vuoden 1980 väestölaskentaan asti rekisteristä puuttuivat kuitenkin rakennusten ja asuntojen ominaisuustiedot.

Väestörekisterikeskus täydensi väestön keskusrekisteriä vuoden 1980 väestölaskennassa (VAL 80) kerätyillä lomaketiedoilla. Toisin sanoen rekisterissä olleille rakennuksille ja asunnoille vietiin niiden VAL 80:ssä kerätyt ominaisuustiedot. Samanaikaisesti Väestörekisterikeskus aloitti rakennus- ja asuntotietojen ylläpidon. Näitä tietoja päivitetään uustuotannolla ja kannassa tapahtuvilla muutoksilla. Rekisterin ylläpitotiedot saadaan pääasiassa kuntien rakennusvalvontaviranomaisilta. Koska rekisteri ei pysy ajantasalla yksinomaan juoksevan ilmoitusmenettelyn perusteella, Väestörekisterikeskus tarkistaa ajottain rekisteritietoja. Ensimmäiset osittaitarkistukset Väestörekisterikeskus suoritti vuoden 1985 henkikirjoituksessa.

Asuntokunnat muodostetaan vastaavalla tavalla kuin perheet. Pääkriteerinä on henkilöiden yhdessä asuminen. Samaan asuntokuntaan kuuluvat henkilöt, joilla on sama kotipaikkatunnus. Sen avulla yhdistetään toisiinsa lisäksi asuntokunnan jäsenten demografiset taustatiedot ja heidän asuntojensa rakennetta ja ominaisuutta kuvaavat tiedot. Asuntokunnan jäsenten henkilötunnuksilla voidaan aineistoon yhdistää mui-

ta rekisteritietoja (tai lomaketietoja) esim. verotusrekisteristä ja tutkintorekisteristä.

2.3. Asuinolotilaston tietosisältö

Rekisteriaineistoon siirtymisestä huolimatta ei asuinolotilaston tietosisältö ole supistunut. Se on tällä hetkellä, päinvastoin, aikaisempaa laajempi. Rekisterit kuvaavat monipuolisesti asuntojen ja rakennusten fyysisiä ominaisuuksia. Sitävastoin rekistereistä ei ole mahdollista saada tietoja esim. asumismenoista.

Vuonna 1985 asuinolotilasto sisälsi seuraavia tietoja asuntojen rakenteesta:

- hallintaperuste
- pinta-ala
- huoneluku
- talotyyppi
- varusteet (keittiö, WC, suihku, sauna, parveke, lämminvesi, kerrosluku, lämmitys, vesijohto, viemäri, sähkö, hissi)
- rakentamisvuosi
- peruskorjausvuosi
- taloyhtiön yhteiset tilat (pesutupa, talosauna, uimaallas, väestönsuoja)

Asuntokuntien rakenteeseen ja demografisiin taustatietoihin yhdistettynä rekisteriaineisto antaa laajat mahdollisuudet kuvata asuinoloja. Tärkeimpiä asuntokunnan ominaisuuksia kuvaavia tietoja olivat vuonna 1985

- asuntokunnan koko ja rakenne
- asuntokunnan elinvaihe
- viittehenkilön sosioekonominen asema
- viittehenkilön ikä
- asuntokunnan valtionveronalaiset tulot

Koska asuinolotilasto kuten väestölaskennatkin on kokonais-tilasto, sen tietoja voidaan käyttää yksityiskohtaisilla alueluokituksilla (esim. kunnat ja kuntien osa-alueet). Vuoden 1985 asuinolotilastossa voitiin rekistereistä tuottaa myös tietoja asuntokuntien saamasta asuntolainojen korkovähennysetuudesta.

3. Kotitaloustiedustelu - sisältö ja menetelmä

3.1. Kotitaloustiedustelun tietosisältö

Kotitaloustiedusteluja on Suomessa tehty aina vuosisadan alusta lähtien. Tietosisällöltään ja menetelmiltään nykymuotoiset tutkimukset aloitettiin vuonna 1966. Siitä lähtien Tilastokeskus on tehnyt kotitaloustiedusteluja säännöllisesti viiden vuoden välein. Viimeisin tutkimus koskee vuotta 1985.

Kotitaloustiedustelu on perustaltaan kulutustutkimus. Sillä kerätään tietoa kotitalouksien kulutusmenoista ja kulutuksen määrästä. Myös itsetuotetut ja kerätyt (marjat, kalat yms.) tuotteet lasketaan mukaan kulutukseen. Tiedot kerätään varsin yksityiskohtaisesti.

Kulutuksen lisäksi kotitaloustiedustelussa selvitetään kotitalouksien tulot ja niiden käyttämät yhteiskunnalliset palvelut. Vuodesta 1980 lähtien tulotietoja on käytetty pääasiassa luokitusperusteena. Kotitalouksien tulojen tilastointi siirtyi vuonna 1978 itsenäiselle tulonjakotilastolle. Yhteiskunnallisilla palveluilla tarkoitetaan kotitalouksien käyttämiä koulutus-, terveydenhoito- ja sosiaalipalveluja. Näiden palveluiden tuottamiskustannusten ja käyttäjien maksaman osuuden erotuksena voidaan laskea kotitalouksille koituva ilmaispalveluetus.

Kotitaloustiedustelun perustietoja on perinteisesti täydennetty lukuisilla lisätiedoilla, joiden sisältö ja määrä on vaihdellut eri tutkimuksissa. Vuonna 1985 täydentäviä tietoja oli mm. luottokorttien käytöstä ja maksutavoista, energian säästötoimista, asuntojen hankinnasta, kuluttajien ostoaikaisista, kotityöstä.

Kotitalouksien ominaisuuksia voidaan luokitella useiden taustamuuttujien mukaan. Tärkeimpiä näistä ovat viime aikoina olleet:

- elinvaihe
- sosioekonominen asema
- alue (kuntamuoto, lääni)
- kotitalouden koko
- tulomuuttujat (desiilit/kvintiilit eri tulokäsitteillä ryhmitellyistä kotitalouksista)

Kotitaloustiedustelu ei palvele ainoastaan kulutustutkimusta. Sitä käytetään myös ravintotutkimukseen, energiatutkimukseen, asuinoloselvityksiin, kuluttajahintaindeksin painorakenteen uudistamiseen jne.

3.2. Kotitaloustiedustelun tietojen keruu ja estimointi

Kotitaloustiedustelun tiedot kerätään haastatteluiden, tilinpitojen ja rekistereiden avulla. Tietojenkeruumenetelmä on monivaiheinen. Tutkimus alkaa ns. tilinpitotutkimuksella, jolloin kullekin kotitaloudelle tehdään alkuhaastattelu ja kotitalous pitää kulutuksestaan kirjaa kahden viikon ajan. Tilinpitovaihe kestää koko tutkimusvuoden. Tämän vuoksi vuosi on jaettu 26:een kahden viikon tilinpitopakettiin, joissa kussakin on mukana yhtä monta kotitaloutta. Tutkimusvuoden päätyttyä kotitaloudet haastatellaan uudelleen (ns. vuosihaastattelu). Viimeisessä tietojenkeruuvaiheessa poimitaan rekisteritiedot.

Rekistereistä kerätään pääosa tulo- ja tulonsiirtotiedoista. Tulotietojen lähteenä käytetään verotusrekisteriä, Kansaneläkelaitoksen rekistereitä, asumistukirekisteriä ja Eläkerekisteriä. Näiden lisäksi käytetään Tilastokeskuksen tutkintorekisteriä ja Väestörekisterikeskuksen henkikirjoitusrekisteriä. Jälkimmäisestä poimitaan tutkimuksen otos.

Kotitaloustiedustelu on otostutkimus. Sen kohdeperusjoukkona ovat kaikki suomalaiset kotitaloudet. Tutkimuksen ulkopuolelle jäävät laitoksissa elävät henkilöt. Kotitaloustiedustelun otosyksikkö on henkilö, koska kotitalouspohjaista otantakehikkoa ei ole käytettävissä.

Vuoden 1985 kotitaloustiedustelun otos oli noin 12 000 henkilöä. Tutkimukseen tulivat mukaan ne kotitaloudet, joihin nämä kohdehenkilöt kuuluivat.

Lopulliseen otokseen jäi mukaan 8 200 kotitaloutta. Tutkimuksen vastauskato oli näin ollen 30 prosenttia. Suurin syy katoon oli osallistumisesta kieltäytyminen.(1)

Henkilöpohjaisen otoksen käyttäminen kotitalousaineistossa ja korkea kato edellyttävät huolellista estimointia, jotta aineiston luotettavuus säilyisi riittävänä. Vuoden 1985 kotitaloustiedustelussa on ensimmäisen kerran sovellettu menetelmää, joka huomioi kotitalouksien vastustodennäköisyyden. Vastustodennäköisyys arvioidaan neljän muuttujan avulla. Ne kuvaavat talouden perherakennetta, asuinpaikkaa ja sen kaupungistumisastetta sekä verotuksen omaisuustuloa.(2)

-----
 (1) Kotitaloustiedustelu 1985. Laatuselvitys, Tulot ja kulu-
 tus 1988:5, Tilastokeskus

(2) Seppo Laaksonen: Katovirheen korjaus kotitalousaineis-
 tossa, Tutkimuksia nro 147, Tilastokeskus, 1988

3.3. Asuminen kotitaloustiedustelussa

Kotitaloustiedustelun laaja tietosisältö tarjoaa monipuolisen mahdollisuuden myös asumista koskeville tutkimuksille. Se on itseasiassa ainoa aineisto (ehkä elinolotutkimuksen ohella), joka sisältää asuinolojen lisäksi tietoja asumismenoista ja asumisen tukemisesta.

Vuonna 1985 asumista voitiin tutkia seuraavilla tiedoilla:

Asunnon rakennetiedot

- huoneluku
- pinta-ala
- hallintaperuste
- talotyyppi
- varusteet (WC, suihku, sauna, lämmitys, viemäri, vesijoh-
to, hissi)
- rakentamisvuosi
- peruskorjausvuosi
- taloyhtiön yhteiset tilat

Asumismenot

- yhtiövastikkeet
- vuokrat
- asuntolainojen korot ja lyhennykset
- vakuutusmaksut
- korjaukset
- peruskorjaukset
- vesi- ja jätevesimaksut
- energiamaksut
- muut asumismenot

Asunnon hankinta

- asunnon rahoitus

Asumisen tukeminen

- Asumistuki
- asp-tuki
- asuntolainojen korkojen verovähennykset
- aravalainojen korkotuki

Kokonaisuudessaan kotitaloustiedustelun aineistolla (edellisten lisäksi mm. kotitalouden rakenne, muu kulutus, tulot) voi asuinoloja tutkia laajemmin kuin esimerkiksi väestölasentatiedoilla. Kotitaloustiedustelun käyttöä tosin rajoittaa sen otospohjaisuus. Aineistoa voidaan harvoin käyttää lääninä pienempien alueellisten yksiköiden tutkimiseen.

4. Kotitalous/asuntokunta

Rekistereihin pohjautuvien asuinolotilastojen perustilastoyksikkö on asuntokunta. Määritelmän mukaan asuntokunnan muodostavat kaikki ne henkilöt, jotka asuvat vakituisesti samassa asunnossa. Asuntoväestö ei sisällä kaikkia suomalaisia. Siihen ei lueta niitä henkilöitä, jotka on väestön keskusrekisterissä kirjattu laitoksiin, asunnottomiksi, ulkomaille tai henkikirjoituksissa tietymättömiksi. Asuntokuntiin eivät kuulu myöskään asuntoloissa elävät, jos heidän asuntonsa ei täytä asuinhuoneistolle asetettuja vaatimuksia.

Kotitaloustiedustelujen perusyksikkö on kotitalous. Se voi käsittää yhden itsenäisesti taloudestaan ja toimeentulostaan huolehtivan henkilön tai useita henkilöitä. Jälkimmäisessä tapauksessa kotitalous muodostuu perheestä ja/tai muista henkilöistä. Yhdessä asumisen ohella samaan kotitalouteen kuuluminen määräytyy tällöin yhteisen ruokatalouden tai muun yhteisen tulon käytön mukaan. Kotitalousväestön ulkopuolelle jäävät ne henkilöt, jotka elävät pysyväisluontoisesti erilaisissa laitoksissa (laitosväestö).

Asuntokuntakäsitteessä tärkein kriteeri on vakituinen yhdessä asuminen. Konkreettisesti se merkitsee samassa asuinhuoneistossa (tai osoitteessa) asumista. Kotitalouskäsitteen määräävin piirre on yhteinen ruokatalous tai muu yhteinen tulojen käyttö.

Asuntokuntaan kuuluminen määräytyy sen tiedon mukaan, mikä väestörekisterissä on henkilön vakituisesta asuinpaikasta. Täten esim. opiskelijat tai muut henkilöt, jotka oleskelevat tilapäisesti muulla paikkakunnalla, kuuluvat edelleen siihen asuntokuntaan, jossa (jolla paikkakunnalla) ovat vakituisesti kirjoilla. Näin siitä huolimatta, että henkilö eläisi täysin omassa taloudessaan ja olisi jo käytännössä muuttanut kotoaan pois. Kotitaloudesta poismuuttaneet opiskelijat tai muut perheen jäsenet kuuluvat kotitalouteen vain siinä tapauksessa, että osallistuvat edelleen kotitalouden tulojen hankintaan ja/tai kulutukseen.

Eroja asuntokunnan ja kotitalouden muodostamisessa on myös asunnossa tai huoneistossa vakinaisesti asuvien käsittelyssä. Alivuokralaistalouksien jäsenet luetaan mukaan siihen asuntokuntaan, jonka asunnossa he elävät (ovat vakinaisesti kirjoilla). Rekisterissä heillä on sama kotipaikkatunnus kuin muilla samassa osoitteessa asuvilla. Alivuokralaiset muodostavat sitävastoin oman kotitalouden, koska elävät taloudellisesti itsenäisinä muihin nähden. Vastaavalla tavalla käsitellään kotitaloustiedustelussa kotiapulaisia ja täysihoitolaisia. Asuinolotilastossa nämä henkilöt kuuluvat muuhun asuntokuntaan, mikäli asuvat vakinaisesti samassa asunnossa.

Yhdessä asuvat, mutta omilla varoillaan elävät erotellaan omiksi kotitalouksiksi. Täten esimerkiksi toveri-, solu- tai opiskelija-asuntoloissa asuvat muodostavat kukin oman kotitaloutensa. Mikäli asuntola täyttää asuinhuoneiston vaatimukset, luetaan siinä elävät samaan asuntokuntaan (edellyttäen, että asuvat vakinaisesti ko. asuntolassa).

Asuntokuntakäsite otettiin käyttöön vuoden 1980 väestölaskennassa. Vastaava yksikkö aikaisemmissa laskennoissa oli ruokakunta. Ruokakunnan muodostavat yhdessä asuvat perheenjäsenet ja muut henkilöt, joilla on yhteinen ruokatalous. Kotitalous- ja ruokakuntakäsitteiden määritelmät ovat yhtenevät. Käytännössä kotitaloustiedustelun ja väestölaskennan vertailua helpotti ennen 1980-lukua sekin, että väestölaskennan ruokakunta-aineistoa käytettiin kotitaloustiedustelun estimoinnissa perusjoukkona. Kotitalouksien ja ruokakuntien määrä oli tällöin lähes yhtenevä.

5. Kotitaloustiedustelu-väestölaskenta vertailu: Keskeisten muuttujien jakaumat

Tässä jaksossa vertaillaan kotitalouksien ja asuntokuntien jakautumista eräiden keskeisten muuttujien mukaan. Samalla pyritään osoittamaan, missä määrin erot johtuvat määrittelmistä ja operationalisointitavoista, missä määrin erilainen mittaustapa vaikuttaa tuloksiin. Keskeiset käsitteet koskevat tässä tapauksessa eräitä kotitalousluokituksia ja asunnon ominaisuustietoja.

5.1. Kotitalouden/asuntokunnan koko

Vuonna 1985 oli kotitalouksia yhteensä 2 045 000 kotitaloustiedustelun mukaan. Väestölaskennassa oli asuntokuntia samana ajankohtana 1 888 000. Kotitalouksien määrä oli runsas 8 prosenttia eli 157 000 taloutta suurempi kuin asuntokuntien.

Kaikenkaikkiaan asuntokantaan kuului vuonna 1985 yhteensä 2 020 000 asuntoa, joista 1 876 000 asuntoa oli vakinaisesti asuttuja.

Taulukon 1 mukaan kotitalouksien ja asuntokuntien määrät eroavat eniten toisistaan yhden henkilön talouksissa.

Taulukko 1. Kotitalouksien ja asuntokuntien jakautuminen koon mukaan kotitaloustiedustelussa 85 ja väestölaskennassa 85.

Kotitalouden/asuntokunnan koko	Kotitaloustiedustelu-85		Väestölaskenta-85	
	Kotitalouksia	%	Asuntokuntia	%
1 henkilö	720 508	35,2	532 094	28,2
2 henkilöä	521 838	25,5	514 825	27,3
3 henkilöä	343 692	16,8	347 127	18,4
4 henkilöä	317 449	15,5	324 365	17,2
5 henkilöä	104 165	5,1	117 290	6,2
6 + henkilöä	37 523	1,9	52 009	2,7
Kaikki kotitaloudet/asuntokunnat	2 045 176	100,0	1 887 710	100,0

Yhden henkilön kotitalouksia oli 188 000 enemmän kuin yhden henkilön asuntokuntia (35 prosenttia). Eroa kotitalouksien ja asuntokuntien kokonaismäärässä tasoittaa toisaalta se, että vähintään kolmen hengen asuntokuntia oli enemmän kuin kotitalouksia.

Kotitalouden ja asuntokunnan koko määritellään yhtenevästi. Myös kotitaloustiedustelun perusjoukko (4 833 883 henkeä) ja väestölaskennan asuntoväestö (4 839 969 henkeä) ovat käytännöllisesti katsoen samat. Täten erot kotitalouksien ja asuntokuntien määrissä johtuvat pääasiassa kotitalous- ja asuntokuntakäsitteiden erilaisesta operationalisoinnista.

Edellä on kappaleessa 4 selvitetty kotitalous- ja asuntokuntakäsitteiden määritelmällisiä eroja ja erilaista tiedonkeruusyhteistyä. Kotipaikkatunnukseen perustuva asuntokuntien muodostamissysteemi aliarvioi erityisesti yhden henkilön kotitalouksien määrää. Alivuokralaiset, väliaikaisesti kirjoilla olevat opiskelija- yms. asuntoloissa ja omakotitalojen yläkerroissa asuvat kirjautuvat usein osaksi suurempaa yksikköä. Täten myös suuria asuntokuntia on enemmän kuin vastaavia kotitalouksia.

Erot kotitalouksien ja asuntokuntien rakenteessa ja lukumäärissä johtavat erilaisiin keskimääräisiin. Vuonna 1985 kuului kotitalouteen keskimäärin 2,36 henkilöä. Asuntokunnan keskikoko oli vastaavana ajankohtana 2,56 henkilöä.

5.2. Kotitalouden/asuntokunnan elinvaihe

Kotitalouden elinvaihetta kuvaava luokitus on 1980-luvulla noussut erääksi tärkeimmistä taustamuuttujista sekä kotitaloustiedustelussa että asuinolotilastossa. Elinvaiheluokituksella kuvataan kotitalouksien elämänvaiheita, jotka yleensä eroavat tulojen käytöltään ja kulutukseltaan. Luokitusta muodostettaessa käytetään hyväksi kotitalous/asuntokuntatyyppejä ja päämiehen/viitehenkilön ja lasten iäkiä. Sekä tavoitteiltaan että päällisin puolin myös muodostamistavoiltaan käsitteet ovat yhtenevät. Tästä (ja samasta nimestä) huolimatta kotitaloustiedustelun ja väestölaskennan elinvaiheluokitukset ovat vertailukelvottomat.

Taulukko 2. Kotitalouksien ja asuntokuntien jakautuminen elinvaiheen mukaan kotitaloustiedustelussa 85 ja väestölaskennassa 85.

Kotitalouden/asuntokunnan elinvaihe	Kotitaloustiedustelu-85		Väestölaskenta-85	
	Kotitalouksia	%	Asuntokuntia	%
Yksinäinen	720 508	35,2	532 094	28,2
Yksinhuoltaja	63 240	3,1	148 754	7,9
Lapseton pariskunta	410 195	20,1	292 362	15,5
Aviopari ja huollettavia lapsia	524 673	25,6	665 521	35,3
Muut kotitaloudet	326 559	16,0	-	-
Vähint. 2 henkeä, ei perhe	-	-	136 421	7,2
Lapseton aviopari ja muita yksinhuoltajaperhe ja muita	-	-	17 483	0,9
Avioparilapsiperhe ja muita	-	-	30 036	1,6
Vähintään kaksi perhettä	-	-	41 225	2,2
	-	-	23 814	1,3
Kaikki kotitaloudet/asuntokunnat	2 045 176	100,0	1 887 710	100,0

Yhden henkilön talouksien ja asuntokuntien erot johtuvat 'kotitalouden/asuntokunnan koko' -kappaleessa selostetuista syistä. Yksinhuoltajatalouksia on kotitaloustiedustelussa yli puolet vähemmän kuin väestölaskennassa. Ero johtuu pääasiassa erilaisesta lapsen määrittelystä. Väestölaskennassa lapseksi määritellään kaikki perheasemaltaan lapset ilman yläikärajaa. Kotitaloustiedustelussa ovat lapsia kaikki alle 17-vuotiaat, joiden asema kotitaloudessa on lapsi. Lapsia ovat myös ne 17-24-vuotiaat, jotka ovat perheasemaltaan lapsia ja elävät ammatissatoimimattomina pääasiassa toisen henkilön tuloilla. Ne yksinhuoltajakotitaloudet, joissa on vähintään 17 vuotta täyttänyt ammatissa toimiva lapsi, kuuluvat kotitaloustiedustelussa muiden kotitalouksien ryhmään.

Lapsettomien pariskuntien ryhmä on puolestaan kotitaloustiedustelussa noin 40 prosenttia suurempi kuin väestölaskennassa. Kotitaloustiedustelussa lapsettomiin pariskuntiin kuuluu päämies ja hänen avio-/avopuolisonsa. Asuntokunta-aineistossa mukana ovat vain lapsettomat avioparit. Avoparit, joilla ei ole lapsia, kuuluvat asuntokunta-aineistossa vähintään kahden henkilön asuntokuntiin (ei perhe). Vuonna 1985 oli Tilastokeskuksen työvoimatilastoon perustuvan avoliittotilaston mukaan Suomessa noin 140 000 15-64-

vuotiasta avoparia. Näistä noin 100 000:lla ei ollut alle 18-vuotiaita lapsia(1)

Avioparilapsiperheitä on asuntokunta-aineistossa runsas neljännes enemmän kuin kotitalousaineistossa. Molemmissa aineistoissa tähän luokkaan kuuluvat sekä avo- että avioparit lapsineen. Erot aiheutuvat samasta syystä kuin yksinhuoltajatalouksien kohdalla. Väestölaskennassa huollettavien lasten iällä ei ole ylärajaa. Kotitaloustiedustelussa taas lapseksi katsotaan vain alle 25-vuotiaat lapsen asemassa olevat.

16 prosenttia kotitaloustiedustelun talouksista kuuluu muihin kotitalouksiin. Asuntokuntien elinvaiheluokituksessa ei vastaava ryhmää ole, vaan edellä käsiteltyjen ryhmien lisäksi asuntokuntaluokituksista on tarkennettu asuntokunnan tyyppin mukaan.

Luokkien sisällössä aiheuttaa edelleen eroja se, että osa yhden henkilön kotitalouksista kuuluu asuntokuntiin, joissa on lapsia tai perheen ulkopuolisia jäseniä.

5.3. Kotitalouden/asuntokunnan sosioekonominen asema

Sosioekonominen asema on perusluokitus, joka on ollut sekä kotitaloustiedustelussa että väestölaskennassa käytössä jo parin vuosikymmenen ajan. Kotitalouden/asuntokunnan sosioekonominen asema määräytyy sen päämiehen/viitehenkilön sosioekonominen aseman mukaan. Sekä kotitaloustiedustelussa että väestölaskennassa sovelletaan samaa suositusta(2). Sosioekonominen asema oli vuoden 1985 väestölaskennassa niitä harvoja luokituksia, jotka enää perustuivat lomakkeilla kerättävään aineistoon. Lomaketiedustelun ajankohta osui viikolle 11.11. - 17.11.1985.

Kotitaloustiedustelussa on mahdollista käyttää kahteen eri ajanjaksoon perustuvaa luokitusta. Toinen luokitus perustuu kotitalouden jäsenen toimintaan tilinpitojakson aikana. Toisen perustana on toiminta koko vuoden 1985 aikana. Pääasiallinen toiminta haastateltiin kuukauden tarkkuudella. Se toiminta, mihin henkilö oli käyttänyt eniten aikaa vuonna 1985 määräsi hänen vuositason sosioekonominen asemansa. Oheisessa taulukossa 3. on verrattu kotitalouksien päämiesten vuositason sosioekonomista asemaa asuntokuntien viitehenkilöiden sosioekonomiseen asemaan.

-----

(1) Avoliitossa elävät 1987, Väestö 1989:1, Tilastokeskus, 1989.

(2) Sosioekonominen asema -luokitus, Ammattiasemaluokitus, Käsikirjoja Nro 17, Tilastokeskus, 1983

Taulukko 3. Kotitalouksien ja asuntokuntien jakautuminen sosioekonomisen aseman mukaan kotitaloustiedustelussa 85 ja väestölaskennassa 85.

Kotitalouden/asuntokunnan sosioekonominen asema	Kotitaloustiedustelu-85		Väestölaskenta-85	
	Kotitalouksia	%	Asuntokuntia	%
Yrittäjä	216 469	10,6	149 449	7,9
-Maatalousyrittäjä	118 473	5,8	76 145	4,0
-Muu yrittäjä	97 996	4,8	73 304	3,9
Palkansaaja	1 215 787	59,4	1 122 802	59,5
-Ylempi toimihenkilö	241 843	11,8	216 282	11,5
-Alempi toimihenkilö	386 171	18,9	361 822	19,2
-Työntekijä	587 773	28,7	544 698	28,8
Ammatissa toimimaton	612 920	30,0	577 840	30,6
-Eläkeläinen	548 895	26,8	511 632	27,1
-Opiskelija	39 853	2,0	17 893	0,9
-Muu	24 172	1,2	48 315	2,6
Tuntematon	-	-	37 619	2,0
Kaikki kotitaloudet/asuntokunnat	2 045 176	100,0	1 887 710	100,0

Ammatissa toimivien ryhmässä ovat aineistojen väliset erot suurimmat maatalousyrittäjien talouksissa. Kotitaloustiedustelun aineistossa oli maatalousyrittäjiä runsaat 50 prosenttia enemmän kuin väestölaskennan asuntokunta-aineistossa. Pääasiallisin syy eroavuuteen on pääasiallisen toiminnan aikaperiodissa. Kotitaloustiedustelussa maatalousyrittäjiksi tulivat ne taloudet, joiden päämies käytti suurimman osan työajastaan maatalouden parissa. Väestölaskennassa pääasiallinen toiminta määräytyi yhden marraskuisen viikon mukaan. Näyttää siltä, että väestölaskennassa osa-aikaiset maatalousyrittäjät jäivät aliedustetuiksi, mikäli he toimivat marraskuussa jossakin muussa ammatissa.

Opiskelijatalouksia oli kotitaloustiedustelussa yli kaksi kertaa enemmän kuin opiskelija-asuntokuntia. Tämä ero aiheutui pääasiassa kotitalous- ja asuntokuntakäsitteiden operationalisoinnista. Tilapäisesti opiskelupaikkakunnallaan oleskelevat opiskelijat kirjautuvat vanhalle kotipaikkakunnalleen väestölaskennassa. Myös asuntolassa asuvien opiskelijoiden yhdistäminen suuremmiksi (korkeintaan 25 hengen) asuntokunniksi pienensi opiskelija-asuntokuntien määrää.

5.4. Päämiehen/viitehenkilön ikä

Päämiehen ikäluokitus ei sinällään synnytä eroja kotitaloustiedustelun ja väestölaskennan välillä. Erot aiheutuvat lähinnä kotitalouksien ja asuntokuntien muodostamisen yhteydessä syntyneistä rakenteellisista eroista sekä eroista päämiehen/viitehenkilön määrittelyssä. Kotitalouden päämieheksi merkitään se henkilö, joka pääasiassa vastaa kotitalouden toimentulosta. Tieto päämiehestä perustui kotitalouden itsensä antamaan tietoon haastattelussa. Tätä tietoa korjattiin jonkin verran rekistereiden avulla vastaamaan päämiehen määritelmää.

Asuntokunnan viitehenkilöllä tarkoitetaan asuntokunnan suurituloisinta henkilöä. Joissakin tapauksissa viitehenkilön määrittelyssä käytettiin tulotietojen lisäksi myös perheasema, sukupuoli- ja ikätietoja.

Taulukko 4. Kotitalouksien ja asuntokuntien jakautuminen päämiehen/viitehenkilön iän mukaan kotitaloustiedustelussa 85 ja väestölaskennassa 85.

Kotitalouden/asuntokunnan päämiehen/viitehenkilön ikä	Kotitaloustiedustelu-85		Väestölaskenta-85	
	Kotitalouksia	%	Asuntokuntia	%
- 19	10 773	0,5	6 703	0,4
20 - 24	116 549	5,7	80 864	4,3
25 - 29	208 823	10,2	189 476	10,0
30 - 34	224 789	11,0	218 850	11,6
35 - 44	447 551	21,9	436 947	23,1
45 - 54	321 479	15,7	310 851	16,5
55 - 64	323 614	15,8	283 485	15,0
65 - 74	260 225	12,7	217 591	11,5
75 +	131 373	6,4	142 943	7,6
Kaikki kotitaloudet/asuntokunnat	2 045 176	100,0	1 887 710	100,0

Suhteellisesti suurin ero päämiehen/viitehenkilön iän mukaisissa jakaumissa on nuorten 20-24-vuotiaiden talouksissa. Näitä talouksia on kotitaloustiedustelussa noin 45 prosenttia enemmän kuin väestölaskennassa. 25-54-vuotiaiden jakaumat ovat varsin yhtenevät. Erot kasvavat taas jonkin verran iäkkäämpien päämiesten/viitehenkilöiden talouksissa. 65-74-vuotiaiden talouksia on kotitaloustiedustelussa noin viidenes (43 000) enemmän kuin väestölaskennassa. Vain vähintään 75-vuotiaiden asuntokuntia on väestölaskennassa enemmän kuin kotitalouksia.

Nuorten viitehenkilöiden aliedustavuuteen väestölaskennassa vaikuttaa opiskelijoiden ja muiden tilapäisesti kotoa poissaolevien samoin kuin alivuokralaisten käsittely asuntokuntaa muodostettaessa. Käsittelyä on selostettu tarkemmin edellä.

5.5. Kotitalouden/asuntokunnan asunnon hallintaperuste

Asunnon hallintaperusteluokitus määrittelee omistusasunnot yhtenevästi kotitaloustiedustelussa ja väestölaskennassa. Vuokra-asuntojen määrittelyssä on sitävastoin eroja. Väestölaskennassa alivuokralaiset kirjautuvat vuokranantajansa kanssa samaan asuntokuntaan. Täten väestölaskennan hallintaperusteluokituksesta puuttuu alivuokralaisten luokka. Kotitaloustiedustelussa asuntoloissa asuvat merkitään alivuokralaisiksi. Väestölaskennassa he ovat päävuokralaisia, mikäli huoneet täyttävät asuinhuoneistoille asetetut vaatimukset. Asuntoloissa asuvat summataan väestölaskennassa yhteen suuremmiksi asuntokunniksi. Kotitaloustiedustelussa kukin asuntola-asukas muodostaa oman kotitaloutensa.

Myös luontaiset- ja työsuhdeasuntojen käsittelyssä on kotitaloustiedustelussa ja väestölaskennassa eroja. Väestölaskennassa työsuhde-asunnot ovat oma ryhmänsä hallintaperusteluokituksessa. Summaluokkana ne lasketaan yhteen vuokra-asuntojen kanssa. Syytinkinä saatu asuntoetu luetaan väestölaskennassa muu hallintaperuste-ryhmään.

Kotitaloustiedustelussa työsuhdeasunnot eritellään päävuokralaisasunnoiksi tai luontaisetuasunnoiksi. Työsuhdeasunnosta tulee tavallinen päävuokralaisasunto, mikäli siitä maksetaan käypää tasoa vastaavaa vuokraa. Tämän erottelun tekee haastateltava. Luontoisetuasunnoiksi lasketaan käypää tasoa halvemmalla vuokratut työsuhdeasunnot ja syytingin perusteella saadut asunnot.

Luokitukset saadaan yhteneviksi, jos työsuhdeasunnot erotetaan muista luontoisetuasunnoista ja siirretään vuokra-asuntojen ryhmään. Normaalisti kuitenkin kotitaloustiedustelun luontoisetuasuntoryhmä sisältää väestölaskennan työsuhdeasunto- ja muu hallintaperuste -ryhmien tapauksia. Oheisessa taulukossa 5. kotitaloustiedustelun muu hallintaperuste sisältää vain syytingin tai muun syyn perusteella saadut luontoisedut.

Taulukko 5. Kotitalouksien ja asuntokuntien jakautuminen asunnon hallintaperusteen mukaan kotitaloustiedustelussa 85 ja väestölaskennassa 85.

Asunnon hallintaperuste	Kotitaloustiedustelu-85		Väestölaskenta-85	
	Kotitalouksia	%	Asuntokuntia	%
Omistusasunto	1 411 074	69,0	1 302 075	69,0
-Oma talo	783 167	38,3	728 074	38,6
-Oma osake	627 907	30,7	574 001	30,4
Vuokra-asunto	622 638	30,4	490 125	26,0
-alivuokralaisasunto	33 073	1,6	-	-
Muu hallintaperuste	11 464	0,6	40 161	2,1
Tuntematon	-	-	55 349	2,9
Yhteensä	2 045 176	100,0	1 887 710	100,0

Omistusasunnossa elävien talouksien osuus on yhtä suuri sekä kotitaloustiedustelussa että väestölaskennassa. Lukumääräisesti asuntonsa omistaneita kotitalouksia on lähes 110 000 enemmän kuin omassa asunnossa eläviä asuntokuntia.

Vuokralla asuvia talouksia on kotitaloustiedustelussa neljännes (133 000 taloutta) enemmän kuin väestölaskennassa. Hallintaperusteen mukaisessa jakaumassa vuokralla asuvia kotitalouksia oli neljä prosenttiyksikköä enemmän kuin asuntokuntia.

Erot omistusasunnossa ja vuokralla asuvien talouksien määrässä selittyvät pääosin kotitalouden ja asuntokunnan muodostamiseen liittyvistä tekijöistä. Alivuokralaisten lisäksi vuokralla-asuvien määrään vaikuttaa erityisesti opiskelijoiden ja muiden tilapäisesti poissaolevien kirjaaminen vakinaisen olinpaikan mukaan. Valtaosa näistä henkilöistä on vuokralaisia.

Väestölaskennan hallintaperusteeltaan tuntemattomien talouksien määrä vaikutti vuonna 1985 ennenkaikkea vuokralla asuneiden talouksien määrään. Hallintaperusteeltaan tuntemattomien määrä on vähentynyt voimakkaasti vuosien 1986-87 tilastoissa ja lisännyt vuokralaisten määrää.

5.6. Kotitaloudet/asuntokunnat talotyyppin mukaan

Kotitaloustiedustelun ja väestölaskennan talotyyppiluokitukset vastaavat määritelmällisesti toisiaan. Eri tyyppisissä taloissa asuvien kotitalouksien ja asuntokuntien suhteellinen osuus kotitalouksista on myös lähes yhtenevä. Asuntokuntien ja kotitalouksien lukumäärissä on kuitenkin hyvin selvät erot.

Taulukko 6. Kotitalouksien ja asuntokuntien jakautuminen asunnon talotyyppin mukaan kotitaloustiedustelussa 85 ja väestölaskennassa 85.

Asunnon talotyyppi	Kotitaloustiedustelu-85		Väestölaskenta-85	
	Kotitalouksia	%	Asuntokuntia	%
Varsinaiset asuinrakennukset	1 996 404	97,6	1 815 650	96,2
-Pientalot	1 126 876	55,1	1 004 360	53,2
- -Erilliset	900 299	44,0	814 304	43,1
- -Kytkeytyt	226 577	11,1	190 056	10,1
-Asuinkerrostalot	869 528	42,5	806 042	42,7
Muut rakennukset	37 749	1,8	52 774	2,8
Tuntematon	11 021	0,5	-	-
Yhteensä	2 045 176	100,0	1 887 710	100,0

Pientalossa asui lähes 123 000 kotitaloutta enemmän kuin asuntokuntia (12 prosenttia enemmän). Kerrostaloissa oli kotitalouksia 64 000 enemmän. Vain muissa rakennuksissa oli asuntokuntia enemmän kuin kotitalouksia.

Kerrostaloissa asuntokuntien ja kotitalouksien lukumääräerot selittyvät ainakin osittain talouksien muodostamiseen liittyneistä eroista. Opiskelijat ja muut tilapäisesti poissaolevat sekä alivuokralaiset asuvat pääasiassa vuokra-asunnoissa, jotka puolestaan sijaitsevat useimmiten kerrostaloissa.

5.7. Kotitalouksien/asuntokuntien huoneluku

Huoneeksi määritellään sekä kotitaloustiedustelussa että väestölaskennassa ikkunallinen tila, jonka lattiapinta-ala on vähintään 7 neliometriä. Huonelukuun luetaan myös keittiö, mikäli se täyttää huoneen ominaisuudet. Kotitaloustiedustelussa voidaan erottaa toisistaan asunnon huoneluku ja kotitalouden omassa käytössä olevien huoneiden lukumäärä. Asunnon huonelukuun lasketaan mukaan myös vuokralle annetut huoneet ja omakotitalon yläkerta, vaikka se olisikin muiden kuin kotitalouden jäsenten käytössä. Kotitalouden käytössä oleva asunnon pinta-ala ja huoneluku arvioidaan normaalisti omassa käytössä olleiden huoneiden mukaan. Oheisessa taulukossa 7. kotitalouksien huoneluku on esitetty poikkeuksellisesti koko asunnon huoneluvun mukaan. Jakauma on näin vertailukelpoinen väestölaskentatietojen kanssa, jossa asuntokunnan asunnon huoneluku määräytyy koko asunnon huoneluvun mukaan.

Taulukko 7. Kotitalouksien ja asuntokuntien jakautuminen asunnon huoneluvun mukaan kotitaloustiedustelussa 85 ja väestölaskennassa 85.

Asunnon huoneluku	Kotitaloustiedustelu-85		Väestölaskenta-85	
	Kotitalouksia	%	Asuntokuntia	%
1 huone	285 362	14,0	201 929	10,7
2 huonetta	268 704	13,1	258 440	13,7
3 huonetta	491 056	24,0	460 199	24,4
4 huonetta	423 338	20,7	417 256	22,1
5 huonetta	343 610	16,8	330 464	17,5
6 huonetta	148 525	7,3	135 906	7,2
7+ huonetta	73 826	3,6	51 279	2,7
Tuntematon	10 755	0,5	32 237	1,7
Yhteensä	2 045 176	100,0	1 887 710	100,0

Kotitalouksien ja asuntokuntien huoneluvun mukaiset suhteellisest jakaumat vastaavat varsin hyvin toisiaan, lukuunottamatta yhden huoneen asuntoja. Yhden huoneen asunnossa eläviä talouksia oli kotitaloustiedustelussa runsaat 80 000 enemmän (yli 40 prosenttia) kuin väestölaskennassa.

Eron painottumisen yhden huoneen asuntoihin selittää pääosin edellä jo useaan kertaan siteerattu ero kotitalouden ja asuntokunnan muodostamisessa. Opiskelijoiden ja muiden tilapäisessä osoitteessa asuvien käsittely sekä alivuokralaista-

louden ja omakotitalon yläkerrassa asuvien puuttuminen aiheuttavat sekä yhden henkilön talouksien, että yhden huoneen asuntojen aliedustavuutta.

Keskimääräinen huoneluku kotitaloutta kohti oli vuonna 1985 3,5 ja ja huoneita henkilöä kohti oli vastaavasti 1,5. Väestölaskennassa asuntokunnalla oli keskimäärin 3,5 huonetta. Asuntokunnan jäsenellä oli käytössään keskimäärin 1,4 huonetta.

Asuntokunnan huoneluku on kotitalouden koon ohella oleellinen tieto mitattaessa asumisväljyyttä. Kun osa käytännössä omassa taloudessaan ja asunnossaan asuvista kirjautuu edelleen siihen asuntokuntaan, jossa on kirjoilla, ylikorostaa tämä ahtaasti asuvien osuutta. Alivuokralaisten laskeminen vuokranantajatalouksien jäseniksi vaikuttaa samansuuntaisesti. Asumisväljyys-määritelmän mukaan yhden henkilön talouksia ei lueta ahtaasti asuviksi.

Vuonna 1985 asui 9,9 prosenttia (187 000) asuntokunnista ahtaasti. Kotitaloustiedustelun mukaan oli ahtaasti asuvia 7,5 prosenttia eli 155 000 kotitaloutta. Tilavasti asui vastaavana ajankohtana 225 000 asuntokuntaa (11,9 prosenttia) ja 311 000 kotitaloutta (15,2 prosenttia).

5.8. Kotitalouksien/asuntokuntien asunnon pinta-ala

Asunnon pinta-alaksi määritellään väestölaskennassa huoneistoja rajoittavien seinien sisäpintojen rajaama alue. Kotitaloustiedustelussa pinta-ala määritellään suurin piirtein yhtenevästi. Kotitaloustiedustelussa asunnon pinta-ala samoin kuin huonelukukin voidaan jaotella koko asunnon pinta-alaksi ja kotitalouden omassa käytössä olevaksi pinta-alaksi. Keskimääräinen kotitalouden käytössä oleva pinta-ala lasketaan omassa käytössä olevan pinta-alan mukaan.

Oheisessa taulukossa 8. on esitetty kotitalouksien jakautuminen asunnon koko pinta-alan mukaan. Tieto on täten vertailukelpoinen väestölaskennan aineiston kanssa.

Taulukko 8. Kotitalouksien ja asuntokuntien jakautuminen asunnon pinta-alan mukaan kotitaloustiedustelussa 85 ja väestölaskennassa 85.

Asunnon pinta-ala m ²	Kotitaloustiedustelu-85		Väestölaskenta-85	
	Kotitalouksia	%	Asuntokuntia	%
7 - 19	41 070	2,0	12 674	0,7
20 - 29	137 599	6,7	97 612	5,2
30 - 39	210 677	10,3	196 595	10,4
40 - 49	157 610	7,7	161 267	8,5
50 - 59	285 976	14,0	275 353	14,6
60 - 69	216 962	10,6	207 402	11,0
70 - 79	220 562	10,8	222 966	11,8
80 - 89	161 894	7,9	150 022	7,9
90 - 99	128 128	6,3	125 663	6,7
100 -119	218 307	10,7	213 703	11,3
120 -139	123 365	6,0	99 672	5,3
140 -199	107 131	5,2	75 065	4,0
200-	24 856	1,2	17 389	0,9
Tuntematon	11 039	0,5	32 327	1,7
Yhteensä	2 045 176	100,0	1 887 710	100,0

Jakaumien rakenteet eroavat toisistaan vastaavalla tavalla kuin huoneluvun mukaiset jakaumat. Myös syyt eroavuuksiin ovat yhtenevät.

Keskimääräinen asuinpinta-ala kotitaloutta kohti oli vuonna 1985 74 neliometriä. Mukana on tällöin vain kotitalouden omassa käytössä ollut pinta-ala. Asuntokunnan käytössä oli väestölaskennan mukaan keskimäärin yhtä paljon asuinpinta-alaa. Henkeä kohti oli kotitaloustiedustelussa asuinpinta-alaa keskimäärin 31,3 neliometriä. Väestölaskennassa oli asuntokunnan jäsenellä hieman vähemmän asuinpinta-alaa, 28,9 neliometriä.

5.9. Kotitalouksien/asuntokuntien asunnon varustetaso

Asunnon varustetasoa kuvataan väestölaskennassa viemärin, vesijohdon, WC:n, lämpimän veden, peseytymistilojen ja keskuslämmityksen avulla. Myös kotitaloustiedustelussa kerättiin vastaavat tiedot.

Varusteiden määrittelyssä eroavat eniten viemäri ja vesijohto. Kotitaloustiedustelussa viemäri ja vesijohto katsotaan kuuluvaksi varustetasoon vain, mikäli asunto on liitetty verkostoon. Väestölaskennassa varusteisiin luetaan myös asuntojen omat viemärit ja vesijohdot. Viemäri ja vesijohtotieto on kotitaloustiedustelussa haastateltu vain yhden ja kahden asunnon pientaloilta ja muilta rakennuksilta. Rivija kerrostaloissa kyseisten varusteiden katsotaan kuuluvan varustetasoon. Käytännössä tämä oletus ei lisää väestölaskennan ja kotitaloustiedustelun eroavuutta.

Lämpimäksi vedeksi luetaan kotitaloustiedustelussa ja väestölaskennassa varsinaisen lämpimän veden lisäksi myös sähköllä tai kaasulla toimivat lämminvesiboilerit. Näiden varusteiden vaikutus on vähäinen lämpimän veden yleisyyteen. Keskuslämmitys määritellään yksityiskohtaisella tasolla jonkin verran erilaisen lämmitystapaluokituksen pohjalta kotitaloustiedustelussa ja väestölaskennassa (ks. Liite: Asunnon varustetaso).

Taulukko 9. Kotitalouksien ja asuntokuntien jakautuminen asunnon varusteiden mukaan kotitaloustiedustelussa 85 ja väestölaskennassa 85.

Asunnon varusteet m ²	Kotitaloustiedustelu-85		Väestölaskenta-85	
	Kotitalouksia	%	Asuntokuntia	%
Viemäri	1 561 309	76,3	1 793 449	95,0
Vesijohto	1 671 809	81,7	1 759 187	93,2
WC	1 878 312	92,3	1 709 914	90,6
Lämminvesi	1 855 859	91,5	1 636 616	86,7
Peseytymistilat	1 774 998	87,3	1 595 963	84,5
-Suihku	1 712 501	84,2	1 446 448	76,6
-Huoneistokohtainen sauna	798 344	39,1	715 039	37,9
Keskuslämmitys	1 823 751	89,2	1 628 004	86,2

Eniten eroja varustetasossa on juuri viemärin ja vesijohdon kohdalla. Kotitaloustiedustelun suppeampi määritelmä laskee viemärin yleisyyttä lähes 20 prosenttiyksikköä. Vesijohdon osalta lasku on runsaat 10 prosenttiyksikköä.

Muutoin asuntojen varustetaso on kotitaloustiedustelun mukaan jonkin verran parempi kuin väestölaskennan mukaan. Varustetasoerojen syntyy vaikuttaa osittain talotyyppin ja hallintaperusteen erilaisuus.

Asunnon varusteiden mukaan määritellään väestölaskennassa asunnon varustetasoluokat: hyvin varustettu, puutteellisesti varustettu ja erittäin puutteellisesti varustettu asunto.

Yhdessä asumisväljyyssluokituksen kanssa ne muodostavat asumistasoluokituksen. Edellä kuvattujen erojen vuoksi kotitaloustiedustelusta ja väestölaskennasta ei saada vertailukelpoisia varustetaso tai asumisväljyyssluokituksia (erot aiheutuvat erityisesti viemärin ja vesijohdon määrittelystä). Väestölaskennan mukaan asui vuonna 1985 77,6 prosenttia asuntokunnista hyvin varustetussa asunnossa. Puutteellisesti varustetussa asunnossa eli 7,5 prosenttia ja ja erittäin puutteellisesti varustetussa asunnossa 13,2 prosenttia asuntokunnista. Jos vastaava luokitus muodostettaisiin kotitaloustiedustelun aineistosta, asuisi hyvin varustetussa asunnossa vain alle puolet (47,6 prosenttia) kotitalouksista. Puutteellisesti varustetussa asunnossa eläisi 16,7 prosenttia ja erittäin puutteellisesti varustetussa asunnossa 35,7 prosenttia kotitalouksista.

6. Kotitaloustiedustelun ja väestölaskennan vertailu: keskeisten luokitusten vastaavuus

Tässä jaksossa tarkastellaan kotitaloustiedustelun ja väestölaskennan asuntokuntatietojen vastaavuutta yksikkötasolla. Samalla pyritään selvittämään, miten yksikkötason havainnot ovat hajonneet (onko hajonnassa systemaattisuutta) eri luokituksissa. Vertailu on toteutettu siten, että väestölaskennan asuntokuntaohjaimet tiedot on yhdistetty kotitaloustiedustelun otoksen talouksille. Yhdistely tehtiin liittämällä kotitalouteen sen asuntokunnan tiedot, johon kotitalouden päämies kuului. Yhdistely tehtiin kotitalouden päämiehen henkilötunnuksen avulla. Parittomaksi jäi 75 kotitaloutta.

Sekä kotitalouksien että asuntokuntien tiedot perustuvat ajankohtaan 31.12.1985. Tietojenkeruumenetelmien ja käsitte-määritelmien eroavuutta on tutkittu aikaisemmissa jaksoissa. Syntyneitä kuvia pyritään tässä edelleen tarkentamaan. Tarkasteltavat muuttajat ovat pääosin samat kuin kappaleessa 5.

Aikaisemmissa tarkasteluissa (kappale 5.) kotitalous- ja asuntokuntaohjaimet jakaumat esitettiin siinä muodossa kuin perusyksiköt ja käsitteet on julkaistu tulosteissa. Eroavuudet olivat niitä, joihin muokkaamattoman aineiston käyttäjät tulevat törmäämään. Seuraavissa tarkasteluissa aineistojen vertailukelpoisuutta on viety niin pitkälle kuin se on ollut mahdollista. Aineistosta on poistettu tapauksia, joita kotitalouden/asuntokunnan muodostamisessa on kohdeltu eri tavalla. Täten aineistosta on hylätty kotitaloukset, jotka asuivat alivuokralaisina. Myös kotitalouden koko muokattiin vastaamaan todellista tilannetta 31.12.1985. Kappaleen 5. tarkasteluissa kotitalouden koko määräytyi tilinpitovaiheen ajankohdan mukaan, joka saattoi olla mikä tahansa kalenterivuoden 1985 päivä. Seuraavassa vertailussa tilinpitovaiheen kotitaloudesta on poistettu ne jäsenet, jotka eivät enää 31.12.1985 asuneet kotitalouksessa (poismuuttaneet, kuolleet). Vastaavasti tilinpitokotitalouteen lisättiin ne jäsenet, jotka olivat liittyneet kotitalouteen tilinpitojakson ja vuoden lopun välillä.

Kotitalous- ja asuntokuntaohjaimet tiedot on seuraavassa esitetty korottamattomasta aineistosta muodostetuista ristiintaulukoinneista.

6.1. Kotitalouden päämiehen/asuntokunnan viitehenkilön vastaavuus

Kotitalouden päämiehen ja asuntokunnan viitehenkilön määrittely on tärkeä siksi, että kotitalous sijoittuu sen mukaan eräisiin luokituksiin (sosioekonominen asema, päämiehen ikä). Sekä kotitalouden päämieheksi, että asuntokunnan viitehenkilöksi kuuluisi ensisijassa tulla kotitalouden suurituloisin henkilö. Kotitaloustiedusteluissa päämiehen nimeää kotitalous haastattelussa. Tietoa korjataan jälkikäteen, jos jonkun muun perheenjäsenen tulot ylittävät selvästi päämieheksi ilmoitetun tulot. Suurituloisimman merkitsemisestä asuntokunnan viitehenkilöksi poiketaan silloin, kun suurituloisin on alle 25-vuotias lapsi. Tällöin viitehenkilön määrittelyssä käytetään tulotietojen lisäksi myös perheasema-, sukupuoli- ja ikätietoja. Asuntokunnan viitehenkilö päätellään puhtaasti rekisteritietojen avulla.

Vaikka asuntokunnittaiset tiedot poimittiin kotitalouksien päämiehen henkilötunnuksen avulla, ei tämä merkinnyt sitä, että kotitalouden päämies olisi myös asuntokunnassa viitehenkilönä. Päämiehen ja viitehenkilön yhtenevyyttä tutkittiin vertailemalla henkilön syntymävuoden ja sukupuolen vastaavuutta.

Päämiehen ja viitehenkilön sukupuoli ja syntymävuosi vastaavat toisiaan 95,8 prosentissa kotitalouksista. Rekistereihin pohjautuvien päättelysääntöjen ja pääosin haastatteluun perustuvan arvion ero on varsin pieni. Päämiehen sukupuoli on sama 96,8 prosentissa talouksista. Oheisessa taulukossa on tarkasteltu päämiesten ja viitehenkilöiden sukupuolen vastaavuutta.

Taulukko 10. Päämiehen ja viitehenkilön sukupuolen vastaavuus kotitaloustiedustelussa 85 ja väestölaskennassa 85 (yhdistetyt tiedot)

Asuntokunnan viitehenkilön sukupuoli	Kotitalouden päämiehen sukupuoli		
	Mies	Nainen	Yhteensä
Mies	6 126	104	6 230
Nainen	157	1 728	1 885
Yhteensä	6 283	1 832	8 115

Kotitaloustiedustelun menetelmä kirjaa miehen jonkin verran useammin päämieheksi kuin rekistereihin pohjautuva päättely.

Kotitaloustiedustelun ja väestölaskennan väliseen eroon vaikuttaa tässäkin tapauksessa kotitalouden/asuntokunnan määrittely. Oma kotitaloutenaan elävät henkilöt, joiden vakituinen kotipaikka on väestörekisterin mukaan vanhassa asuntokunnassa, eivät useinkaan ole tämän asuntokunnan päämiehenä.

6.2. Kotitalouden/asuntokunnan koon vastaavuus

Kotitalouksien ja asuntokuntien koon mukaisessa jakaumassa olivat suurimmat erot yhden henkilön talouksissa. Erot selittyivät lähinnä kotitalouden ja asuntokunnan muodostamiseen ja rekisteriaineiston tilapäisesti asuvien käsittelyyn liittyneistä tekijöistä.

Taulukossa 11. on tarkasteltu suoraan painottamattoman aineiston vastaavuutta kotitalouden ja asuntokunnan koon mukaan.

Taulukko 11. Kotitalouden ja asuntokunnan koon vastaavuus kotitaloustiedustelussa 85 ja väestölaskennassa 85 (yhdistetyt tiedot)

Kotitalouden koko	Asuntokunnan koko								Yht.
	1	2	3	4	5	6	7	8+	
1	731	95	49	42	18	12	6	5	958
2	40	1 503	140	43	14	11	9	3	1 763
3	6	56	1 454	149	41	13	4	6	1 729
4	5	5	55	2 001	108	30	5	7	2 216
5	1	6	8	24	832	65	11	11	958
6	0	1	2	4	16	247	16	7	293
7	0	0	1	1	1	5	93	12	113
8+	0	0	0	0	1	2	3	79	85
Yht.	783	1 666	1 709	2 264	1 031	385	147	130	8 115

Kotitalouden ja asuntokunnan koot vastasivat toisiaan 85,5 prosentissa talouksista. Eniten hajontaa oli yhden henkilön talouksissa.

Koska kotitalouksien ja asutokuntien rakenne oli erilainen on taulukoissa 12 ja 13 tarkasteltu erikseen, miten usein kotitalouden koko vastasi asutokunnan kokoa (taulukko 12.) ja miten usein asutokunnan koko vastasi kotitalouden kokoa (taulukko 13.).

Kotitalouden koko poikkesi useimmin asuntokunnan koosta juuri yhden henkilön kotitalouksissa. Vain 76 prosenttia yhden henkilön kotitalouksista oli myös yhden henkilön asuntokuntia. 10 prosenttia näistä kotitalouksista oli kahden henkilön asuntokuntia. Koska tilapäisesti kirjoilla olevat ja asuntoloissa asuvat, jotka ovat useimmiten yksinäisiä, kirjautuvat mukaan suurempiin asuntokuntiin, saattoi yhden henkilön kotitalous olla väestölaskennassa jopa yli 8-henkilön asuntokunta.

Vähintään kahden henkilön talouksissa vastasivat kotitalouden ja asuntokunnan koot toisiaan 82-93 prosenttisesti. Silloin kun kotitalouden ja asuntokunnan koko oli erilainen, olivat asuntokunnat selvästi useammin suurempia kuin kotitaloudet. Asuntokunnan koko puolestaan poikkesi kotitalouden koosta sitä tavallisemmin, mitä suurempi asuntokunta oli. Yhden henkilön asuntokunnat olivat 93 prosenttisesti myös yhden henkilön kotitalouksia. Suurimmissa talouksissa vastaavuus laski 60 prosentin tietämille (taulukko 13.) Syyinä asuntokunnan ja kotitalouden kokoeroon oli tavallisimmin se, että asuntokunta oli kotitaloutta suurempi.

6.3. Kotitalouden/asuntokunnan elinvaiheen vastaavuus

Kuten jo aikaisemmin todettiin samasta nimestä ja osittain samanlaisista ryhmänimikkeistä huolimatta kotitaloustiedustelun ja väestölaskennan elinvaiheluokitukset eivät ole vertailtavissa keskenään. Erot luokituksissa johtuvat toisaalta kotitalous-/asuntokuntakäsitteistä ja niiden operationalisoinnista eri tietolähteiden avulla, toisaalta luokituksissa käytetyistä erilaisista ikärajoista (varsinkin lasten ikä).

Erot yksinäisten määrässä aiheutuvat lähinnä kotitalous/asuntokuntakäsitteistä ja erilaisesta tietojenkeruutavasta. Lähes 10 prosenttia kotitaloustiedustelun yksinäisistä kirjautuu asuntokunnittaisessa tilastossa vähintään kahden henkilön talouksiksi, jotka eivät muodosta perhettä (taulukko 16). Nämä ovat pääasiassa lapsettomia avopareja tai yhdessä asuvia sukulaisia. Myös asuntolat kirjautuvat tavallisimmin tähän luokkaan. Noin 4 prosenttia yhden henkilön kotitalouksista on yksinhuoltaja-asuntokuntia ja toiset 4 prosenttia asuntokuntia, joissa on lapsiperhe ja alle 25 vuotiaita lapsia. Erot johtuvat jälkimmäisissä tapauksissa pääasiassa siitä, että rekisteriaineistossa yhden henkilön talouden vaikinainen asuinpaikka on edelleen entisen perheen parissa.

Taulukko 14. Kotitalouden ja asuntokunnan elinvaiheen vastaavuus kotitaloustiedustelussa 85 ja väestölaskennassa 85 (yhdistetyt tiedot), %

Asuntokunnan elinvaihe	Kotitalouden elinvaihe				Muut	Yhteensä
	Yksi-naiset	Yksin-huoltajat	Kaksi aikuista	Aviopari ja lapsia		
Yksinäiset	712	1	38	9	23	783
Vähintään 2 henkeä (ei perhe)	93	2	206	4	104	409
Lapseton aviopari	6	1	950	7	39	1 003
Yksinhuoltaja	37	224	15	20	272	568
Aviopari, alle 24-v. lapsia	39	5	85	3 284	859	4 272
Aviopari, kaikki lapset 25+ v.	10	0	39	0	174	223
Lapseton aviopari ja muita	8	0	33	3	43	87
Yksinhuoltaja ja muita	5	17	4	40	67	133
Aviopari ja lapsia ja muita	34	1	13	101	235	384
Vähintään 2 perhettä	6	4	32	71	140	253
Yhteensä	950	255	1 415	3 539	1 956	8 115

Yhden henkilön asuntokunnat ovat 90 prosenttisesti myös yhden henkilön kotitalouksia. Eniten eroja aiheutui siitä, että 5 prosenttia rekisterin mukaan yksinäisistä olikin haastattelussa kahden aikuisen talouksia. Tämän tyyppisiä poikkeamia voi syntyä esimerkiksi silloin, kun avopareista jompikumpi puolisko on edelleen kirjoilla vanhalla kotipaikkakunnallaan.

Yksinhuoltajakotitaloudet olivat lähes 90 prosenttisesti myös yksinhuoltaja-asuntokuntia. Sitä vastoin asuntokunta-aineiston yksinhuoltajista vain 40 prosenttia oli sitä myös kotitalousaineistossa. Lähes puolet yksinhuoltaja-asuntokunnista kirjautui muihin kotitalouksiin. Eron aiheuttaa se, että asuntokunta-aineistossa yksinhuoltajan lapsen ikäraja ei ole rajattu. Kotitaloustiedustelussa se on korkeintaan 24 vuotta.

Taulukko 15. Asuntokunnan elinvaiheen vastaavuus kotitalouden elinvaiheeseen kotitaloustiedustelussa 85 ja väestölas-
kennassa 85 (yhdistetyt aineistot), %

Asuntokunnan elinvaihe	Kotitalouden elinvaihe					Muut	Yhteensä
	Yksi- naiset	Yksin- huoltajat	Kaksi aikuista	Aviopari ja lapsia			
Yksinäiset	90,0	0,1	4,9	1,2	2,9	100,0	
Vähintään 2 henkeä (ei perhe)	22,7	0,5	50,4	1,0	25,4	100,0	
Lapseton aviopari	0,6	0,1	94,7	0,7	3,9	100,0	
Yksinhuoltaja	6,5	39,4	2,7	3,5	47,9	100,0	
Aviopari, alle 24-v. lapsia	0,9	0,1	2,0	76,9	20,1	100,0	
Aviopari, kaikki lap- set 25+ v.	4,5	0,0	17,5	0,0	78,0	100,0	
Lapseton aviopari ja muuta	9,2	0,0	37,9	3,5	49,4	100,0	
Yksinhuoltaja ja mui- ta	3,7	12,8	3,0	30,1	50,4	100,0	
Aviopari ja lapsia ja muuta	8,8	0,3	3,4	26,3	61,2	100,0	
Vähintään 2 perhettä	2,4	1,6	12,6	28,1	55,3	100,0	

Kahden aikuisen kotitaloudet kirjautuivat lapsettomiksi aviopareiksi tai vähintään kahden hengen (perheettömiksi) asuntokunniksi sen mukaan, olivatko he avio- vai avoliitos-
sa. Jonkin verran kahden aikuisen kotitalouksia oli myös asuntokunnissa, joissa oli aviopari ja alle 25-vuotiaita lapsia. Rekisterin mukaan lapset (tai lapsi) asuivat edelleen vanhempiensa luona, vaikka haastattelussa olivatkin jo omia talouksiaan.

Asuntokunta-aineiston lapsettomista aviopareista 95 prosenttia oli kahden aikuisen kotitalouksia. Vähintään kahden henkilön perheettömistä asuntokunnista vain puolet kuului kahden aikuisen talouksiin. Neljännes näistä asuntokunnista kuului ryhmän 'Muut' kotitalouksiin ja runsas viidennes yhden henkilön kotitalouksiin (esim. asuntolassa asuvat).

Taulukko 16. Kotitalouden elinvaiheen vastaavuus asuntokunnan elinvaiheeseen kotitaloustiedustelussa 85 ja väestölas-kennassa 85 (yhdistetyt tiedot), %

Asuntokunnan elinvaihe	Kotitalouden elinvaihe				Muut
	Yksi-näiset	Yksin-huoltajat	Kaksi aikuista	Aviopari ja lapsia	
Yksinäiset	75,0	0,4	2,7	0,3	1,2
Vähintään 2 henkeä (ei perhe)	9,8	0,8	14,6	0,1	5,3
Lapseton aviopari	0,6	0,4	67,1	0,2	2,0
Yksinhuoltaja	3,9	87,8	1,1	0,6	13,9
Aviopari, alle 24-v. lapsia	4,1	2,0	6,0	92,8	43,9
Aviopari, kaikki lapset 25+ v.	1,1	0,0	2,8	0,0	8,9
Lapseton aviopari ja muita	0,8	0,0	2,3	0,1	2,2
Yksinhuoltaja ja muita	0,5	6,6	0,3	1,1	3,4
Aviopari ja lapsia ja muita	3,6	0,4	0,9	2,8	12,0
Vähintään 2 perhettä	0,6	1,6	2,2	2,0	7,2
Yhteensä	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Niistä kotitalouksista, joissa oli aviopari ja lapsia, kuului yli 90 prosenttia vastaavaan asuntokuntaluokkaan. Vastaavuus oli parhain elinvaiheluokista. Asuntokunta-aineistossa sitävastoin viidennes luokan talouksista kuului muihin kotitalouksiin. Tässä tapauksessa todennäköisin syy eroavuuteen on se, että kaikki alle 25-vuotiaat lapset ovat jo muuttaneet taloudesta, vaikka rekisterin mukaan jonkun vakituinen asuinpaikka on edelleen perheen luona.

Yli 300 000 kotitaloutta kuuluu elinvaiheeltaan luokkaan muut kotitaloudet. Rekisteriaineiston mukaan nämä taloudet ovat yleisimmin kahden huoltajan asuntokuntia, yksinhuoltajia ja sekatalouksia, joissa ydinperheen lisäksi on muita jäseniä.

6.4. Kotitalouden/asuntokunnan hallintaperusteen vastaavuus

Asunnon hallintaperustetta koskevat tiedot vastasivat kotitaloustiedustelussa ja väestölaskennassa toisiaan noin 87 prosenttisesti. Useimpiin muihin muuttujiin verrattuna vastaavuus oli suhteellisen hyvä. Parhaiten luokitukset vastasivat toisiaan omistusasunnoissa (omat talot, omat osakehuoneistot). Kotitaloustiedustelun päävuokralaisasunnoissa elävistä kirjautui sen sijaan runsas viidennes työsuhdeasunnossa eläviksi asuntokunniksi. Ero johtuu pääosin siitä, että kotitaloustiedustelussa luetaan työsuhdeasunnoiksi vain ne asunnot, joista maksetaan käypää tasoa pienempää vuokraa. Väestölaskennassa ei tällaista rajausta tehdä (ks. tarkemmin erosta kappale 5.5.).

Taulukko 17. Kotitalouden ja asuntokunnan hallintaperusteen vastaavuus kotitaloustiedustelussa 85 ja väestölaskennassa 85 (yhdistetyt tiedot)

Kotitalouksilla	Asunnon hallintaperuste asuntokunnilla					Tunt.	Yht
	Oma talo	Oma osake	Vuokra-asunto	Työsuhdeas.	Muu hall.p.		
Oma talo	4 036	41	22	6	49	48	4 202
Oma osakeh.	30	1 928	40	5	13	24	2 040
Päävuokr.	81	43	1 006	358	18	90	1 596
Työsuhde	10	1	16	86	1	6	120
Syytinki	20	0	2	0	19	5	46
Muu							
Luontaisetut	42	6	8	8	20	6	90
Muu hall.p.	15	2	2	1	0	1	21
Yhteensä	4 234	2 021	1 096	464	120	180	8 115

Oma mielenkiintonsa asunnon hallintaperusteluokituksissa kotitaloustiedustelussa ja väestölaskennassa on muuta hallintaperustetta koskevalla detaljilla: vaikka ryhmillä on sama nimi, niihin ei sisälly ainoatakaan yhteistä havaintoa. Useimmiten rekisteritiedon mukaan muuhun hallintaperusteseen luokitellut taloudet kertovat haastattelussa asuvansa omassa talossa.

Hallintaperusteeltaan tuntemattomista asuntokunnista puolet oli päävuokralaisina asuvia kotitalouksia. Tulos tuntuu luotettavalta myöhemmin tapahtuneen kehityksen valossa. Kun tuntemattomien määrä on nopeasti laskenut vuoden 1985 jälkeen, se on kasvattanut erityisesti vuokralla asuvien asuntokuntien määrää.

6.5. Kotitalouden /asuntokunnan talotyyppin vastaavuus

Asunnon taustatiedoista vastasivat kotitaloustiedustelussa ja väestölaskennassa parhaiten toisiaan talotyyppit. Ne olivat 94 prosentissa tapauksista yhtenevät. Kotitaloudet poikkesivat talotyyppiltään asuntokunnista varsin vähän missään talotyyppiryhmässä.

Taulukko 18. Kotitalouden ja asuntokunnan talotyyppin vastaavuus kotitaloustiedustelussa 85 ja väestölaskennassa 85 (yhdistetyt tiedot)

Kotitalouksilla	Asunnon talotyyppi		asuntokunnilla			Tunt.	Yht
	Pien talo	Rivi-/ketjut.	Kerrostalo	Muu as. rakennus	Muu rakennus		
Pientalo	4 384	24	34	21	61	45	4 569
Rivi- tai ketjutalo	47	809	54	2	15	15	942
Kerrostalo	71	31	2 271	5	60	16	2 454
Muu rakennus	30	1	15	0	80	3	129
Yhteensä	4 532	865	2 374	28	216	79	8 094

Rekisteriaineiston talotyyppiltään tuntemattomista rakennuksista oli haastattelun mukaan suurin osa pientaloja.

6.6. Kotitalouden/asuntokunnan huoneluvun vastaavuus

Asuntojen huoneluvut vastasivat väestölaskennassa ja kotitaloustiedustelussa toisiaan vain kolmessa tapauksessa neljästä. Luokitusten yhteneväisyys oli selvästi pienempi kuin esimerkiksi talotyyppin tai hallintaperusteen. Asunnon huoneluku on kuitenkin hyvin keskeinen tieto, koska sitä käytetään tärkeimpien asumistasoa kuvaavien tunnuslukujen laske- misessa (huoneita asukasta tai taloutta kohti, ahtaasti asuvat, asumisväljyyssluokitus). Tämän johdosta kotitalouksien ja asuntokuntien huoneluvun vastaavuutta on seuraavassa tarkasteltu yksityiskohtaisemmin kuin muita asunnon ominaisuuksia.

Taulukko 19. Kotitalouden ja asutokunnan huoneluvun vastaa-
vuus kotitaloustiedustelussa 85 ja väestölaskennassa 85
(yhdistetyt tiedot)

Kotitalouden huoneluku	Asutokunnan huoneluku						Tunt.	Yht.
	1	2	3	4	5	6+		
1	299	29	10	16	19	16	12	401
2	25	461	76	16	13	13	8	612
3	7	115	1 303	93	23	15	24	1 580
4	6	15	145	1 586	124	29	24	1 929
5	4	17	80	201	1 502	141	22	1 967
6+	1	7	31	81	326	1 136	25	1 607
Yhteensä	342	644	1 645	1 993	2 007	1 350	115	8 096

Aikaisemmin todettiin, että erikokoisten asuntojen osuus oli varsin yhtenevä sekä kotitaloustiedustelussa että väestölaskennassa lukuunottamatta yhden huoneen asuntoja. Eron arvioitiin johtuvan lähinnä kotitalouden ja asutokunnan muodostamiseen liittyvistä säännöistä (kappale 5.7.).

Kotitalouden huoneluku vastasi parhaiten asutokuntien huonelukua 3-4 huoneen asunnoissa (taulukko 20). Vastavuus oli yli 80 prosenttia. Asutokuntien huoneluku puolestaan osui parhaiten yhteen pienimmässä, yhden huoneen asunnoissa elävien kotitalouksien ja toisaalta vähintään kuuden huoneen asunnossa olleiden kotitalouksien kesken. Yhden huoneen asunnoissa vastavuus oli lähes 90 prosenttia.

Taulukko 20. Kotitalouden huoneluvun vastaavuus asuntokunnan huonelukuun kotitaloustiedustelussa 85 ja väestölaskennassa 85 (yhdistetyt tiedot), %

Kotitalouden huoneluku	Asuntokunnan huoneluku						Tunt.	Yht.
	1	2	3	4	5	6+		
1	74,6	7,2	2,5	4,0	4,7	4,0	3,0	100,0
2	4,1	75,3	12,4	2,6	2,1	2,1	1,3	100,0
3	0,4	7,3	82,5	5,9	1,5	0,9	1,5	100,0
4	0,3	0,8	7,5	82,2	6,4	1,5	1,2	100,0
5	0,2	0,9	4,1	10,2	76,4	7,2	1,1	100,0
6+	0,1	0,4	1,9	5,0	20,3	70,7	1,6	100,0

Taulukko 21. Asuntokunnan huoneluvun vastaavuus kotitalouden huonelukuun kotitaloustiedustelussa 85 ja väestölaskennassa 85 (yhdistetyt tiedot), %

Kotitalouden huoneluku	Asuntokunnan huoneluku						Tunt.
	1	2	3	4	5	6+	
1	87,4	4,5	0,6	0,8	1,0	1,2	10,4
2	7,3	71,6	4,6	0,8	0,7	1,0	7,0
3	2,1	17,9	79,2	4,7	1,2	1,1	20,9
4	1,8	2,3	8,8	79,6	6,2	2,1	20,9
5	1,2	2,6	4,9	10,1	74,8	10,4	19,1
6+	0,3	1,1	1,9	4,1	16,2	84,1	21,7
Yhteensä	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Kotitalouksien ja asuntokuntien huoneluvun yhtenevyys oli melko vahvasti riippuvainen asunnon talotyyppistä. Pientaloissa (taulukko 22.) huoneluvut vastasivat toisiaan vain 70 prosentissa tapauksista. Kerrostaloissa ja rivitaloissa tiedot osuivat huomattavasti paremmin yhteen. Kotitalouksien ja asuntokuntien huoneluvut olivat lähes 90 prosenttisesti samat kerrostaloissa (taulukko 23). Rivitaloissa vastaavuus oli 83 prosenttinen (taulukko 24.).

Taulukko 22. Kotitalouden ja asuntokunnan huoneluvun vastavuus pientaloissa kotitaloustiedustelussa 85 ja väestölas-kennassa 85 (yhdistetyt tiedot)

Kotitalouden huoneluku	Asuntokunnan huoneluku						Tunt.	Yht.
	1	2	3	4	5	6+		
1	16	6	4	2	4	7	1	40
2	4	158	34	8	7	5	2	218
3	2	55	366	46	15	10	14	508
4	3	14	115	567	88	22	13	822
5	3	14	76	180	1 117	125	16	1 531
6+	1	6	29	78	298	101	22	1 452
Yhteensä	29	253	624	881	1 529	1 187	68	4 571

Taulukko 23. Kotitalouden ja asuntokunnan huoneluvun vastavuus kerrostaloissa kotitaloustiedustelussa 85 ja väestölas-kennassa 85 (yhdistetyt tiedot)

Kotitalouden huoneluku	Asuntokunnan huoneluku						Tunt.	Yht.
	1	2	3	4	5	6+		
1	225	16	5	12	12	9	4	283
2	14	255	25	6	6	7	4	317
3	5	39	705	30	4	4	7	794
4	2	1	8	731	21	3	4	770
5	1	1	1	9	203	5	3	223
6+	0	0	1	2	7	57	0	67
Yhteensä	247	312	745	790	253	85	22	2 454

Taulukko 24. Kotitalouden ja asuntokunnan huoneluvun vastavuus rivitaloissa kotitaloustiedustelussa 85 ja väestölas-kennassa 85 (yhdistetyt tiedot)

Kotitalouden huoneluku	Asuntokunnan huoneluku						Tunt.	Yht.
	1	2	3	4	5	6+		
1	54	6	0	1	1	0	6	68
2	6	32	14	2	0	0	1	55
3	0	16	195	15	4	1	2	233
4	0	0	17	270	14	2	6	309
5	0	1	1	11	178	10	2	203
6+	0	0	0	0	18	53	3	74
Yhteensä	60	55	227	299	215	66	20	942

Eniten eroja pientaloissa näyttäisi aiheutuvan siitä, että vähintään kolmen huoneen asunnot kirjautuvat rekisterissä suhteellisen usein huonetta pienemmiksi kuin haastattelussa.

6.7. Kotitalouden/asuntokunnan asunnon varustetietojen vastaavuus

Asunnon perusvarustus on kotitalous- ja asuntokunta-aineistossa sitä yhtenevämpi mitä yleisemmästä varusteesta on kyse. Poikkeuksen tekevät viemäri ja vesijohto. Kotitaloustiedustelussahan nämä varusteet laskettiin mukaan vain siinä tapauksessa, että asunto oli liitetty verkostoon. Väestölaskennassa varusteisiin luettiin myös asuntojen omat viemäri- ja vesijohtosysteemit (ks. tarkemmin kappale 5.9.). Kotitaloustiedustelussa oli viemäri vain 76 prosentilla talouksista, kun asuntokunnista se kuului 95 prosenttiin asunnoista. Vesijohdon yleisyydessä erilainen luokitusperuste aiheutti runsaan kymmenen prosenttiyksikön eron.

Erilainen luokitusperuste näkyi myös tietojen yhteneväisyydessä. Viemäriä koskevat tiedot vastasivat toisiaan 51 prosentissa tapauksista. Vesijohtoa koskevien tietojen vastaavuus oli 66 prosenttinen. Viemäri- ja vesijohtoliittymistä kysyttiin kotitaloustiedustelussa vain pientaloilta. Kerros- ja rivitaloissa katsottiin näiden varusteiden jo olevan.

Taulukko 25. Asunnon varustetietojen vastaavuus kotitaloustiedustelussa 85 ja väestölaskennassa 85

VARUSTE	%			
	Sama	Eri	Tunt.	Yhteensä
1. Kylpyh./suihku	87	12	1	100
2. WC	97	2	1	100
3. Huoneistok. sauna	91	8	1	100
4. Lämminvesi	94	5	1	100
5. Viemäri	51	48	1	100
6. Vesijohto	66	33	1	100
7. Hissi	92	7	1	100
8. Pääas. lämm.tapa	89	9	2	100
9. Parveke/terassi	82	17	1	100
5. ja 6. vain pientalot				

Muilta osin varusteet vastasivat varsin hyvin toisiaan kotitalous- ja asuntokunta-aineistossa. WC:n kohdalla vastaavuus oli lähes sataprosenttinen.

Asunnon varustetietojen yhtenevyys vaihteli eri talotyyppeisissä. Vastaavuus oli selvästi parhain rivi- ja kerrostaloissa kaikkien varusteiden osalta.

Taulukko 26. Asunnon varustetietojen vastaavuus talotyypeittäin kotitaloustiedustelussa 85 ja väestölaskennassa 85 (yhdistetyt tiedot), %

Varusteet	TALOTYYPPI				Yht. %
	Pien- talo	Rivi- talo	Kerr.- talo	Muu rak.	
	%	%	%	%	
1. Kylpyh./suihku	82	92	96	81	87
2. WC	96	98	98	92	97
3. Huoneistok. sauna	88	96	95	82	91
4. Lämminvesi	91	98	98	87	94

7. Päätelmiä

7.1. Erojen syitä

Yhteisistä luokitusten nimistä huolimatta kotitaloustiedustelun kotitalouskohtaiset ja väestölaskennan asuntokuntakohtaiset tiedot ovat harvoin keskenään vertailukelpoisia. Erot aiheutuvat pääasiassa seuraavista seikoista:

- 1) Erilainen tietopohja (haastattelu, rekisteri) ja käyttötarkoitus on johtanut erilaiseen perusyksiköiden operationalisointiin (kotitalous, asuntokunta)
- 2) Osa luokituksissa käytettävistä perusmuuttujista on rajattu eri tavoin (esim. viemäri, vesijohto)
- 3) Osassa luokituksissa johdetut muuttujat on rajattu tai määritetty eri tavoin (esim. lapsen ikäraja, työsuhdeasunto)

Vaikka kotitaloustiedustelun ja asuinolotilaston (väestölaskennan) kuvaama kohdejoukko on sama (Suomen väestö laitostalouksia lukuunottamatta), jakaa eri perustein muodostettu tilastoyksikkö henkilöt osittain eri yksiköihin. Ero näkyy erityisesti siinä, että kotitalouksia on selvästi enemmän kuin asuntokuntia. Tällöin myös kotitalouksien ja asuntokuntien rakenne on erilainen. Erityisesti pieniä yhden henkilön kotitalouksia on huomattavasti enemmän kuin vastaavan kokoisia asuntokuntia.

Perusyksiköiden osittainen erilaisuus vaikeuttaa tutkimustulosten vertailua kaikilta osin. Suurimmat erot tutkimusten välillä syntyvät niiden muuttujien jakaumissa, jotka korreloivat voimakkaimmin kotitalouden ja asuntokunnan rakenteen kanssa. Tällaisiin muuttujiin kuuluu selvimmin asunnon huoneluku. Sen jakaumat kotitaloustiedustelussa ja asuinolotilastossa poikkeavat toisistaan samalla tavoin kuin kotitalouden ja asuntokunnan koko.

Myös muihin muuttujiin perusyksiköiden rakenteella on vaikutusta, vaikkakaan jakaumien erot eivät ole yhtä selkeät.

Edellä mainitut eroja aiheuttavat tekijät 2 ja 3 vaikuttavat vain niiden muuttujien vertailtavuuteen, joissa näitä perusmuuttujia käytetään. Vaikutus saattaa olla kuitenkin oleellinen tietojen vertailukelpoisuuden kannalta. Esimerkiksi viemärin ja vesijohdon erilainen käsittely kotitaloustiedustelussa ja asuinolotilastoissa aiheuttaa paitsi sen, että tiedot eivät ole näiltä osin vertailtavissa, myös sen, että kotitaloustiedustelussa ei voida soveltaa samaa asuntonjen varustetaso- tai asumistasoluokitusta kuin asuinolotilastossa.

Myös johdettujen muuttujien (esim. ikään perustuvat: lapsi, huollettava yms.) erilaiset luokkarajat tekevät vertailun mahdolliseksi. Huollettavan yläikärajan puuttuminen asuinolotilastossa aiheuttaa sen, että yksinhuoltajia on sen mukaan yli kaksinkertainen määrä kotitaloustiedusteluun verrattuna. Elinvaiheluokitus on hyvä esimerkki siitä, miten perusyksiköiden aiheuttamat erot (esim. yksin asuvien määrä) ja johdettujen muuttujien rajat (ikärajat) tekevät eri tilastoista saadut tiedot täysin vertailukelvottomiksi.

7.2. Muita vertailuja

Suorat vertailut kotitaloustiedustelun ja asuinolotilaston kesken kertovat parhaiten kokonaiseroista eri systeemien välillä. Tärkein eroja aiheuttava (usein määritelmällinen) syy on tavallisesti nähtävissä. Eri tekijöiden (tiedonkeruun, määritelmät, estimointi) aiheuttamia eroja ei tällä tavoin pystytä kuitenkaan erittelemään.

Analyysia voidaan jatkaa ottamalla vertailuun muista lähteistä saatuja tietoja. Seuraavassa on tutkittu kotitalouksien/asuntokuntien rakennetta ja eräitä keskeisiä asumistietoja asuinolotilastoissa ja kolmessa otokseen perustuvassa tutkimuksessa. Otostutkimukset ovat kotitaloustiedustelu, tulojakotilasto ja elinolotutkimus. Molempien jälkimmäisten tilastojen tiedot ovat vuodelta 1986. Vertailun lähteenä on käytetty osittain elinolotutkimuksen aineiston laatua kuvaavaa raporttia(1) . Elinolotutkimus on varsinaisesti henkilöperustainen tutkimus, mutta aineistosta on konstruoitu myös kotitalouskohtaisia tietoja. Sekä elinolotutkimus että tulojakotilasto ovat molemmat otokseen pohjautuvia haastattelututkimuksia. Kotitaloudet muodostetaan haastateltavien itsensä antamien tietojen avulla.

-----
 (1) Elinolotutkimus 1986, Aineiston laatu 1: Tiedon työprosessista laadun kannalta, Raportti n:o 1988:12, Tilastokeskus, 1988.

Taulukko 7.1. Kotitalouksien/asuntokuntien lukumäärät henkilöluvun mukaan kotitaloustiedustelussa, väestölaskennassa, tulonjakotilastossa ja elinolotutkimuksessa.

Henkilöluvu	Koti85 1000 k.	VAL85 1000 ask.	Tulonjako86 1000 k.	EL086 1000 k.
1 henkilö	720	532	700	685
2 henkilöä	522	515	571	567
3 henkilöä	344	347	333	336
4 henkilöä	317	324	303	321
5 henkilöä	104	117	109	101
6+ henkilöä	38	52	36	39
Yhteensä	2 045	1 888	2 052	2 050

Taulukko 7.2. Kotitalouksien/asuntokuntien jakautuminen henkilöluvun mukaan kotitaloustiedustelussa, väestölaskennassa, tulonjakotilastossa ja elinolotutkimuksessa.

Henkilöluvu	Koti85 %	VAL85 %	Tulonjako86 %	EL086 %
1 henkilö	35	28	34	33
2 henkilöä	26	27	28	28
3 henkilöä	17	18	16	16
4 henkilöä	16	17	15	16
5 henkilöä	5	6	5	5
6+ henkilöä	2	3	2	2
Yhteensä	100	100	100	100

Oheisissa taulukoissa 7.1. ja 7.2. on vertailtu kotitalouksien/asuntokuntien rakennetta mainituissa neljässä tutkimuksessa. Osittain erilaisista tilastovuosista huolimatta nähdään, että myös muiden kotitalouspohjaisten tutkimusten jakaumat eroavat asuntokuntapohjaisista tiedoista samoin kuin kotitaloustiedustelu. Kotitalouksien rakenne on varsin yhtenevä kotitaloutta perusyksikkönä käyttävissä tilastoissa.

Taulukoiden 7.1. ja 7.2. jakaumista voidaan arvioida myös menetelmällisiä eroja. Kotitaloustiedustelun tietojen estimoinnissa on käytetty katokorjauskertoimia. Tulonjakotilaston ja elinolotutkimuksen estimoinnissa ei vastaavaa katokorjausta ole tehty. Katokorjauksesta johtuen kotitaloustiedustelussa on jo vuonna 1985 ollut selvästi enemmän yhden henkilön talouksia kuin tulonjakotilastossa ja elinolotutkimuksessa vuotta myöhemmin. Erotus ei johdu ilmiön kehityksestä, koska yhden henkilön talouksien lukumäärä on päinvastoin koko ajan kasvamassa.

Katokorjauksen johdosta kotitaloustiedustelun talouksien määrä on vuonna 1985 ollut lähes sama kuin tulonjakotilastossa ja elinolotutkimuksessa vuotta myöhemmin.

Kotitaloustiedustelun ja väestölaskennan tiedot ovat varsin yhtenevät asunnon pinta-alaa ja huonelukua koskevien asumistasomittareiden osalta. Näin siitä huolimatta, että talouksien rakenne on erilainen. Elinolotutkimuksen luvut osoittavat suurempaa huoneiden määrää, pinta-alaa ja asumisväljyyttä.

Taulukko 7.3. Asunnon pinta-ala ja huoneluku kotitaloustiedustelussa, väestölaskennassa ja elinolotutkimuksessa

	KOTI85	VAL85	EL086
Kokonaispinta-ala (milj. neliötä)	151,3	139,7	149,7
Huoneita yhteensä ml. keittiö (milj. huonetta)	7,2	6,7	7,4
Pinta-ala/kotitalous m ²	74	74,1	75,3
Pinta-ala/henkilö m ²		28,9	35,9
Huoneita/kotitalous	3,5	3,5	3,7
Huoneita/henkilö	1,5	1,4	1,8

Asunnon varustetasossa aiheutui kotitaloustiedustelun ja väestölaskennan välillä eroja lähinnä viemärin ja vesijohdon erilaisesta määrittelystä. Taulukossa 7.4. on vertailua täydennetty elinolotutkimuksen varustetasotiedoilla (saunaa lukuunottamatta rekisteripohjaisia). Elinolotutkimuksessa mukana ovat myös eri rakennuksessa olevat saunatilat. Elinolotutkimuksen ja väestölaskennan jakaumat ovat muutoin varsin yhtenevät. Yhtenevästä määritelmästä huolimatta kotitaloustiedustelun haastatteluun perustuva tietojenkeruujärjes-

telmä osoittaa asunnot (erityisesti suihku/kylpyhuone) paremmin varustetuiksi kuin rekisteriin pohjautuvat tiedot.

Taulukko 7.4. Asunnon varusteet kotitaloustiedustelussa, väestölaskennassa ja elinolotutkimuksessa

Varuste	KOTI85	VAL85	EL086
Viemäri	76,3	95,0	94,4
Vesijohto (kylmä)	81,7	93,2	92,7
Vesijohto (lämmin)		86,7	87,0
WC	92,3	90,6	90,3
Suihku/kylpyhuone	84,2	76,6	78,0
Sauna	39,1	37,9	48,7
	2 045 000	1 888 000	2 000 000
	(kotitaloutta)	(asuntokuntaa)	(asuntokuntaa)

7.3. Haastattelupohjaiset ja rekisteripohjaiset asuinolot

Vuotuisen asuinolotilaston tehtävänä on kuvata asuinolojen tilaa ja kehitystä Suomessa. Edellä olleiden tarkastelujen pohjalta voidaan arvioida, että rekistereiden pohjalta saatu kuva asuinoloista on osittain rajallinen. Se kuvaa enemmänkin hallinnollista tai tiettyyn lainsäädäntöön perustuvaa asumiskäsitystä, joka ei ole täysin yhtenevä asukkaiden itsenäiseen elämiseen perustuvan asumiskäsitteen kanssa. Itsenäiseen elämiseen liittyy tässä yhteydessä oleellisesti myös taloudellinen itsenäisyys.

Kotitaloustiedustelun paino on kulutustutkimuksessa. Sen kannalta on oleellista erotella taloudenpidoltaan itsenäiset yksiköt. Tätä kautta operationalisoitunut asumiskäsite on tällä hetkellä selvästi lähempänä "todellista tilannetta", jossa yhdessä olevat ihmiset elävät, kuin rekistereiden avulla muodostettu "hallinnollinen" asumiskäsite.

Niin kauan kuin tilapäisesti muualla asuvat kirjataan rekisterissä entisiin talouksiinsa, ei taloudelliseen itsenäisyyteen perustuvien kotitalouskäsitteiden luominen ole mahdollista rekisteritietojen avulla.

Rekisterin kirjaamiskäytännöstä johtuen asuntokuntien määrä on pienempi kuin kotitalouksien ja niiden rakenne on painotunut suurempiin asuntokuntiin. Suurimpana ero näkyy yhden henkilön asuntokuntien määrässä.

Tilapäisesti poissaolevien käsittelystä johtuen rekistereistä saatu "hallinnollinen" kuva asumisväljyydestä on todellisuutta synkempi. Yhden henkilön talouksia ei luokitella ahtaasti asuviksi. Kun osa näistä kirjautuu mukaan suurempiin talouksiin, lisää se "hallinnollisesti" ahtaasti asuvien talouksien määrää, jotka käytännössä kuuluisivat asumisväljyydeltään normaalien tai väljästi asuvien joukkoon.

Haastattelupohjaisten ja rekistereihin perustuvien asuniolettien käyttötarkoitus on nykyään painottunut eri tavalla. Rekisteripohjainen aineisto palvelee asuinolojen kehityksen jatkuvaa seuranta. Tuotanto on viritetty pitkälti hallinnon tarpeisiin. Haastattelupohjaisia aineistoja käytetään syväle käyviin tarkasteluihin, joissa paino pyrkii olemaan taloudellisissa ilmiöissä ja syy-seuraussuhteiden etsimisessä.

7.4. Yhtenevien tietojen hyödyistä

Samoja ilmiöitä kuvaavat erilaiset tiedot ovat pitkälti seurausta erillään kehittyneistä (kehitettyistä) tilastosysteemeistä. Tilastojen ja tutkimusten käyttötarkoituksen painopiste on erilainen. Kuvattavat ilmiöt sivuavat toisiaan vain osittain. Usein myös käytettävissä oleva perusaineisto ja tietojenkeruumenetelmä asettaa raamit käsitteiden operatiivisoinnille.

Vaikka perusedellytykset käsitteiden yhdistämiselle jossain vaiheessa syntyisivätkin, ei tähän tavallisesti ole mahdollisuutta ryhtyä, koska muutokset rikkoisivat aikaisemmin kerättyjen aikasarjojen vertailukelpoisuutta tilastosysteemien sisällä. Kun tilastojen käyttötarkoitus ja käyttäjätkin ovat ajan myötä eriytyneet ja erikoistuneet, ei vertailukelpisuuden lisääminen eri tilastojen kesken ole aina kovin haluttua.

Yhtenevillä käsitteillä olisi kuitenkin myös useita hyötypuolia. Seuraavassa luettelossa on koottu eräitä asuinolojen tilastointiin liittyviä etuja, joita voitaisiin saavuttaa, jos haastattelu- ja rekisteripohjaisten tietojen käsitteet olisivat nykyisiä vertailukelpoisemmat:

- Toisiaan täydentävät tietosisällöt. Asuinolotilasto kuvaa kattavasti asumisen fyysistä puolta, joka on johdettu asuntokunnan ja asunnon ominaisuuksista. Haastattelututkimukset voivat täydentää näitä tietoja esim. asumiskustannuksia, asunnonhankintaa, asuinympäristöä yms. koskevilla tiedoilla. Yhteiskäyttö on vaikeaa, jos käsitteet ovat erilaiset.

- Osa haastattelutiedoista voidaan korvata rekisteritiedoilla. Rekistereiden käytöllä voidaan keventää haastatteluvien tiedonantotaakkaa. Rekistereiden käyttö tietolähteenä on oleellisesti halvempaa kuin haastattelujen.
- Rekistereiden laatututkimukset. Rekistereihin perustuvat tilastot edellyttävät ajoittain perusaineiston tarkistuksia ja laatututkimuksia. Laatututkimukset ovat tehtävissä otostutkimusten yhteydessä, mikäli voidaan varmistua vertailtavien yksiköiden yhteneväisyydestä.
- Yksikäsitteiset tietokannat. Jos tietokantoihin syötetään lukuja, jotka samoista käsitteiden nimistä huolimatta sisältävät erilaisia tietoja, voi seurauksena olla kiusallisia tilanteita. Mikäli käsitteitä ei saada yhdenmukaistettua, tulisi ne kuitenkin eriyttää eli edes niiden nimet muuttaa erilaisiksi (elinvaihe-luokitus, yksinhuoltaja yms.), jotta sekaannuksia ei synny.

LÄHTEITÄ

Elinolotutkimus 1986, Aineiston laatu 1: Tietoa työproses-
sista laadun kannalta, Raportti n:o 1988:12, Tilastokeskus,
1988.

Kotitaloustiedustelu 1985, Kotitalouksien kulutusmenot, Tu-
lot ja kulutus 1988:4, Tilastokeskus, 1988.

Väestölaskenta 1985, osa III, Asuinolot, SVT VI C:107,
Tilastokeskus, 1988.

A System of National Accounts, United Nations, New York,
1968.

Principles and Recommendations for Population and Housing
Censuses, United Nations, New York, 1980.

Provisional Guidelines on Statistics of the Distribution of
Income, Consumption and Accumulation, United Nations, New
York, 1977.

Kotitaloustiedustelu 1985, Laatuselvitys, Tulot ja kulutus
1988:5, Tilastokeskus 1988. Seppo Laaksonen: Katovirheen
korjaus kotitalousaineistossa, Tutkimuksia nro 147, Tilasto-
keskus, 1988.

Avoliitossa elävät 1987, Väestö 1989:1, Tilastokeskus, 1989.

Sosioekonominen asema -luokitus, Ammattiasemaluokitus, Käsi-
kirjoja nro 17, Tilastokeskus, 1983.

VÄESTÖLASKENNAN KÄSITTEET

Asumistaso
 Asunnon hallintaperuste
 Asunnon pinta-ala
 Asunnon varusteet
 Asunto/asuinhuoneisto
 Asuntokunnan viitehenkilö
 Asuntokunta
 Elinvaihe
 Huone/huoneluku
 Keittiö
 Kulutusyksikkö
 Rakentamisvuosi
 Sosioekonominen asema
 Talotyyppi
 Tuloviidennes
 Valtionveronalaiset tulot

KOTITALOUSTIEDUSTELUN KÄSITTEET

Asumistaso
 Asunnon hallintaperuste
 Asunnon pinta-ala
 Asunnon varusteet
 Asunto/asuinhuoneisto
 Kotitalouden päämies
 Kotitalous
 Elinvaihe
 Huone/huoneluku
 Keittiö
 Kulutusyksikkö
 Rakentamisvuosi
 Sosioekonominen asema
 Talotyyppi
 Tulokymmenes
 Käytettävissä olevat tulot

Asumistaso

Asumistasoluokituksessa asuntokunnat luokitellaan ensiksi asumistiheyden mukaan kolmeen luokkaan asuntokunnan henkilöluvun ja asunnon huoneluvun perusteella. Luokitusperusteet on esitetty seuraavassa taulukossa:

A s u n n o n   h u o n e l u k u

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10+		
A												
u												
n												
t												
o												
k												
u												
n												
n												
a												
n												
h												
e												
n												
k												
i												
l												
ö												
l												
u												
k												
u												
A												
H												
D												
A												
S												

Tämän jälkeen kukin asumistiheysluokka on luokiteltu edelleen asunnon varustetason mukaan seuraavasti:

- hyvin varustettu asunto eli asunnossa on vesijohto, viemäri, lämminvesi, WC, peseytymistilat (joko suihku/kylpyhuone tai huoneistokohtainen sauna) ja keskus- tai sähkölämmitys

Asumistaso

Kotitaloustiedustelussa ei ole käytössä vastaavanlaista luokitusta. Luokituksen muodostamiseksi tarvittavat tiedot ovat kotitaloustiedustelussa. Jos luokitus muodostetaan, se ei ole kuitenkaan vertailukelpoinen asuinolotutkimuksen kanssa. Kotitaloustiedustelussa tarkoitetaan vesijohtolla ja viemäriin liittyviä kunnallisiin verkostoihin. Asuinolotutkimuksessa vesijohtoksi ja viemäriksi katsotaan myös yksinomaan kyseistä rakennusta varten rakennetut systeemit.

- puutteellisesti varustettu asunto eli asunnosta puuttuu vain peseytymistilat ja/tai keskuslämmitys (tai sähkölämmitys)
- erittäin puutteellisesti varustettu asunto eli asunnosta puuttuu jokin seuraavista varusteista: vesijohto, viemäri, lämminvesi tai WC.

Asunnon hallintaperuste

Asunnot luokitellaan asuinhuoneiston hallintaperusteen mukaan seuraavasti:

- omistusasunto
- - huoneiston haltija omistaa talon
- - huoneiston haltija omistaa osakkeet
- työsuhde- tai vuokra-asunto
- muu hallintaperuste (esim. syytinki, sukulaisuus)

Vuokra-asunnot sekä virka- ja työsuhdeasunnot jakautuvat valtion osalainoittamiin arava-asuntoihin sekä muihin vuokra- tai työsuhdeasuntoihin.

Luokka 'muu hallintaperuste' otettiin käyttöön vuoden 1980 väestöläskennassa.

Asunnon pinta-ala

Asunnon pinta-ala on huoneistoa rajoittavien seinien sisäpintojen rajaama alue.

Asunnon varusteet

Asunnon varusteita ovat

- viemäri vesijohto
- WC
- lämminvesi (on, ei) peseytymistilat (joko suihku-/kylpyhuone tai huoneistokohtainen sauna)
- huoneistokohtainen sauna
- keskus- tai sähkölämmitys.
- hissi (vain asuinkerrostaloissa)

Asunnon hallintaperuste

Asunnot luokitellaan asuinhuoneiston hallintaperusteen mukaan seuraavasti:

- oma talo
- oma osakehuoneisto
- päävuokralaisasunto
- alivuokralaisasunto
- luontoisetuasunto
- muu hallintaperuste

Asuntolat merkitään alivuokralaisasunnoiksi.

Asunnon pinta-ala

Asunnon pinta-ala on koko huoneistoala asuinhuoneineen ja muine asuntoon liittyvine tiloineen (WC:t, kylpyhuoneet, eteiset). Pientalojen kuitit, kellari-, vintti- sekä muut kylmät säilytys ja varastotilat tms. eivät ole huoneistoalaa. Mukaan lasketaan vuokralle annetut huoneet sekä omakotitalojen yläkerta.

Asunnon varusteet

Asunnon varusteita ovat

- viemäri, vesijohto (vain verkkoliittymät)
- WC
- lämminvesi (varsinainen lämminvesi, sähköllä tai kaasulla toimiva lämminvesiboileri, ei lämmintä vettä)
- peseytymistilat (joko suihku-/kylpyhuone tai huoneistokohtainen sauna)
- huoneistokohtainen sauna
- keskus- tai sähkölämmitys.
- hissi (vain asuinkerrostaloissa)

Viemäri- ja vesijohtotieto koskee vain yhden ja kahden asunnon pientaloja ja muita rakennuksia. Rivitaloissa ja kerrostaloissa oletetaan vastaavien varusteiden olevan.

Pääasiallinen lämmitystapa jaotellaan seuraavasti:

1. Vesikeskuslämmitys
2. Ilmakeskuslämmitys
3. Suora sähkölämmitys
4. Uunilämmitys
5. Ei kiinteitä lämmityslaitetta
9. Tuntematon

Pääasiallinen lämmitystapa jaotellaan seuraavasti:

1. Kauko- tai aluelämpö
2. Suora sähkölämmitys
3. Varaava sähkölämmitys
4. Öljykeskuslämmitys
(rakennus- tai kiinteistökohtainen)
5. Muu keskuslämmitys
(rakennus- tai kiinteistökohtainen)
6. Uuni-, takka- tai muu kiinteällä polttoaineella toimiva lämmitys
7. Öljykamina
8. Lämpöpumppu
9. Muu lämmitystapa.

Asunto/asuinhuoneisto

Asunnolla tarkoitetaan keittiöllä, keittokomerolla tai keittotilalla varustettua yhden tai useampia asuinhuoneita käsittävää ympärivuotiseen asumiseen tarkoitettua huoneistoa, jonka huoneistoala on vähintään 7 neliömetriä. Jokaisella asunnolla on oltava oma välitön sisäkkäyntinsä. Sisäkkäyntiksi luetaan esim. omakotitaloissa erillinen ns. ulkoveranta (eteinen). Mikäli käynti asuinhuoneistoon tapahtuu toiseen asuinhuoneistoon varsinaisesti kuuluvien tilojen läpi, ei edellistä pidetä erillisenä asuinhuoneistona, vaan nämä kokonaisuudet muodostavat yhden asuinhuoneiston.

Asuntola-asunnot luetaan asuinhuoneistoiksi vain silloin, kun niissä on vähintään yksi huone ja keittiö tai keittokomero, WC ja peseytymistilat (suihku, amme tai huoneistokohtainen sauna). Asuntola-asuinhuoneistoja ei voida erottaa muista asunnoista.

Asuntokunnan viitehenkilö

Viitehenkilöllä tarkoitetaan asuntokunnan suurituloisinta henkilöä. Tulotietoina on käytetty vuoden 1985 valtionveronalaisia tuloja.

Mikäli suurituloisin henkilö oli alle 25-vuotias lapsi, häntä ei määriteltä asuntokunnan viitehenkilöksi. Tällöin viitehenkilön määrittelyssä käytettiin tulotietojen lisäksi myös perheasema-, sukupuoli- ja ikätietoja. Mikäli asuntokunnassa ei

Asunto/asuinhuoneisto

Asunnolla tarkoitetaan sellaista huonetta tai huoneistoa, johon on oma erillinen sisäkkäynti joko suoraan ulkoa tai erimerkiksi porraskäytävältä. Huoneiston täytyy lisäksi olla asumiskäytössä. Omakotitalon yläkerran huone tai huoneet muodostavat erillisen asuinhuoneiston vain siinä tapauksessa, että yläkerrokseen ei ole sisäkkäyntiä alakerroksessa olevan asuinhuoneiston kautta, vaan yläkerroksella on aina ulko-ovi tai sisäkkäynti porraskäytävältä tai sen kaltaisesti.

Kotitalouden päämies

Päämieheksi merkitään henkilö, joka pääasiassa vastaa kotitalouden toimeentulosta. Jos päämiehen määrittelyssä syntyy epäselvyyttä, päämieheksi merkitään ensisijaisesti ammatissa toimiva henkilö eli palkansaaaja tai yrittäjä.

kenelläkään ollut valtionveronalaisia tuloja, niin viitehenkilö määriteltiin perheasema-, sukupuoli- ja ikätietojen perusteella.

Vuoden 1985 väestölaskennan muissa kuin asuinoloa kuvaavissa tilastoissa on päämiehen määrittelyssä käytetty lisäksi apuna jäsenten ammatissatoimivuustietoa kuten vuoden 1980 väestölaskennassa. Ennen vuoden 1980 väestö- ja asuntolaskentaa ruokakunnan päämiestietoa kysyttiin väestölaskentalomakkeella.

Asuntokunta

Asuntokunnan muodostavat kaikki samassa asuinhuoneistossa vakinaisesti asuvat henkilöt. Väestön keskusrekisterin mukaan laitoksissa olevat, asunnottomat, ulkomailla olevat ja henkikirjoituksessa tietymättömissä olevat henkilöt eivät muodosta asuntokuntia. Myöskään ne asuntolarakennuksiksi luokitelluissa rakennuksissa asuvat henkilöt, joiden asunto ei täydy asuinhuoneiston määritelmään, eivät muodosta asuntokuntia. Vuoden 1980 laskennassa näistä henkilöistä muodostettiin asuntokuntia.

Asuntokuntakäsite otettiin käyttöön vuoden 1980 väestölaskennassa. Sitä aikaisemmissa laskennoissa käytettiin ruokakunta-käsitettä. Ruokakunnan katsottiin muodostuvan yhdessä asuvista perheenjäsenistä ja muista henkilöistä, joilla oli yhteinen ruokatalous. Alivuokralainen, jolla oli oma ruokatalous, muodosti oman ruokakuntansa. Vuosien 1980 ja 1985 väestölaskennoissa alivuokralainen kuuluu samaan asuntokuntaan muiden asunnossa asuvien kanssa.

Kotitalous

Kotitalous voi käsittää yhden henkilön joka huolehtii taloudestaan ja toimeentulostaan itsenäisesti, tai useita henkilöitä. Jälkimmäisessä tapauksessa kotitalous muodostuu perheestä ja/tai muista henkilöistä, jotka pääsääntöisesti asuvat yhdessä ja joilla on kokonaan tai osittain yhteinen ruokatalous tai muuta tulojen yhteiskäyttöä.

Kotitalouden jäseneksi katsottiin myös sellainen henkilö, joka työn tai muun vastaavan syyn vuoksi ei voinut säännöllisesti asua yhdessä kotitalouden muiden jäsenten kanssa (merimiehet, komennusmiehet, stipendimatalla olleet yms.). Muualla asuvat opiskelijat ja koululaiset kuuluivat kotitalouteen vain, jos heidän vanhempansa pääsääntöisesti vastasivat heidän opintuaikaisesta toimeentulostaan.

Alivuokralaiset, kotiapulaiset ja täysihoitolaiset muodostivat oman kotitaloutensa. Yhdessä asuvat, mutta omilla varoillaan elävät (esim. opiskelijat, toveri- ja soluasunnoissa asuvat) kuuluivat kuitenkin omaan kotitalouteensa.

Kotitalouteen kuuluminen ratkaistiin tilinpitotutkimuksen tilanteen mukaisesti.

Laitostalouksiin kuuluvia, esimerkiksi lastenkoodeissa, vanhainkodeissa tai huoltolaitoksissa hoidettavana olevia ei lasketa kotitalouksien jäseniksi.

Elinvaihe

Elinvaiheluokituksella erotellaan kotitalouksien elämänvaiheet, jotka yleensä eroavat tulojen käytöstään ja kulutukseltaan. Elinvaiheluokitus muodostetaan väestölaskennan asuntokuntatyyppin, viitehenkilön iän ja lasten iän perusteella.

Asuntokunnan elinvaihetta kuvataan viitehenkilön iällä siinä tapauksessa, että asuntokunnassa ei ole perhettä (yhden henkilön taloudet, perheettömät vähintään kahden henkilön taloudet). Samalla tavoin menetellään myös lapsettomien avioparien kohdalla. Lapsiperheiden elinvaihetta sensijaan kuvataan asuntokuntaan kuuluvien lasten iän avulla.

Huone/huonelu

Huone on ikkunallinen tila, jonka lattiapinta-ala on vähintään 7 neliometriä ja keskikorkeus vähintään 2 metriä. Eteistä, vilpolaa, makuuaukioita tai muuta sellaista ei lueta erilliseksi huoneeksi.

Huoneluukuun sisältyy myös keittiö.

Keittiö

Keittiöllä tarkoitetaan ruoanlaittoa varten varattua huonetta, jonka pinta-ala on vähintään 7 neliometriä. Alle 7 neliometrin suuruinen ruoanlaittoa varten sisustettu tila katsotaan keittokomeroiksi tai keittotilaksi.

Keittiötyypit luokitellaan seuraavasti:

1. Keittiö
2. Keittokomero
3. Keittotila
4. Ei keittiötä, keittokomeroa tai -tilaa
9. Tuntematon tai puuttuu

Elinvaihe

Elinvaihe on luokittelu, joka kuvaa kotitalouden elämäntilannetta. Luokittelukriteereinä ovat kotitalouden jäsenten ikä ja asema kotitaloudessa.

Kotitalouden elinvaihetta kuvataan päämiehen iällä yhden henkilön talouksissa, yksinhuoltajatalouksissa ja lapsettomien avioparien perheissä. Lapsiperheiden elinvaihetta kuvataan kotitalouteen kuuluvien lasten iän ja lukumäärän avulla.

Huone/huonelu

Huone on ikkunallinen tila, jonka lattiapinta-ala on vähintään 7 neliometriä. Keittiö, vuokralle annetut huoneet sekä omakotitalojen yläkerta lasketaan mukaan. Ikkunaton eteinen tai halli ei ole huone.

Kotitaloustiedustelussa on erikseen tieto koko asunnon huoneluuvusta ja omassa käytössä olevien huoneiden määrästä.

Keittiö

Ruoanvalmistukseen tarkoitettu tila katsotaan keittiöksi, jos sen lattian kokonaispinta-ala tiskipöytien, kaappien yms. viemä tila mukaanlaskien on vähintään 7 neliometriä ja siihen tulee päivänvalo suoraan ikkunasta.

Keittiöksi katsotaan myös tupa, nk. tupakeittiö ja baarikeittiö + keittokomero, jos niiden lattiapinta-ala on vähintään 7 neliometriä ja niissä on ikkuna.

Ruoanvalmistukseen tarkoitettu tila on keittokomero, jos se on pienempi kuin 7 neliometriä tai jos siihen ei tule suoraa päivänvaloa ikkunasta.

Keittiötyypit luokitellaan seuraavasti:

1. Keittiö
2. Keittokomero
3. Muu keittotila
4. Yhteisen keittotilan käyttämättömyys
5. Ei kiinteää keittomahdollisuutta.

Kulutussyksikkö

Kulutussyksikkö-käsite on muodostettu siten, että saatu arvo ei ole suoraan verrannollinen asuntokunnan henkilöluvuun. Asuntokunnan saama arvo riippuu myös henkilöiden iästä. Kulutussyksikkökäsitteen avulla on helpompi vertailla asuntokuntia keskenään erilaisissa tarveselvityksissä.

Asuntokunnan koko ilmoitetaan asuntokunnan jäsenten painoitettuna summana. Kansainvälisten suositusten mukaisesti asuntokunnan kunkin jäsenen kulutussyksikkö määrittyy seuraavasti:

- ensimmäinen aikuinen (18 vuotta täyttänyt) = 1,0
- jokainen seuraava 18 vuotta täyttänyt = 0,7
- jokainen alle 18-vuotias = 0,5

Mikäli asuntokunnassa on vain alle 18-vuotiaita, näistä ensimmäisen paino on 1,0 ja seuraavien 0,5.

Rakentamisvuosi

Rakentamisvuodella tarkoitetaan vuotta, jona rakennus valmistui käyttöön.

Vuoden 1980 väestölasennassa rakentamisvuodella tarkoitettiin myös vuotta, jolloin rakennukseen oli tehty peruseräparannuksia.

Sosioekonominen asema

Sosioekonominen asema -luokitus kuvaa väestön jakautumista sosiaaliselta ja taloudelliselta asemaltaan erilaisiin ryhmiin. Luokitus perustuu tietoihin pääasiallisesta toiminnasta, ammatista, ammattiasemasta ja elinkeinosta sekä työpaikan juridisesta muodosta. Sosioekonominen asema -tieto on muodostettu vuoden 1985 väestölasennan lomakkeella kerätystä tiedosta.

Asuntokunnat luokitellaan viitehenkilön sosioekonominen aseman mukaan. Pääryhmät ovat:

- maataloustyönantaja
- muu työnantaja
- maatalousyrittäjät
- muu yksityisyrittäjät
- ylempi toimihenkilö
- alempi toimihenkilö
- työntekijät
- eläkeläinen

Kulutussyksikkö

Kotitalouksien kulutussyksikkökäsite on muodostettu samoilla perusteilla kuin asuntokuntakohtainen.

- ensimmäinen aikuinen (18 vuotta täyttänyt) = 1,0
- jokainen seuraava 18 vuotta täyttänyt = 0,7
- jokainen alle 18-vuotias = 0,5

Mikäli asuntokunnassa on vain alle 18-vuotiaita, näistä ensimmäisen paino on 1,0 ja seuraavien 0,5.

Rakentamisvuosi

Rakentamisvuodeksi katsotaan se vuosi, jolloin talo tuli käyttöön. Vuoden 1970 jälkeen rakennetuista/peruskorjatuista pyritään rakennusvuosi/peruskorjausvuosi saamaan parin vuoden tarkkuudella. Aikaisemmin rakennetuista riittää 5 - 10 vuoden tarkkuus. Jos vastataan esim. 1940-luvulla, merkitään 1945. Rakennuksen ikä määritettäessä käytetään rakennusvuoden ohella peruskorjausvuotta.

Sosioekonominen asema

Sosioekonominen asema -luokitus kuvaa kotitalouden jäsenten jakautumista sosiaaliselta ja taloudelliselta asemaltaan erilaisiin ryhmiin. Luokituksen muodostamiseksi käytetään tietoja henkilön pääasiallisesta toiminnasta, pääasiallisesta toimeentulolähteestä, toimialasta, ammattiasemasta, ammatista, koulutuksesta, eläkelajista ja eläkeperusteesta. Sosioekonominen asema on muodostettu haastattelu- ja rekisteritiedoista. Rekistereistä saadaan tiedot henkilön koulutuksesta ja eläkeperusteesta.

Kotitaloudet luokitellaan päämiehen sosioekonominen aseman mukaan. Pääryhmät ovat:

- maatalousyrittäjät
- - maanviljelijät
- - muu maatalousyrittäjät
- muu yrittäjät
- - yrityksen koko 1-4 henkeä

- opiskelija tai koululainen
- muu.

Luokitus on kokonaisuudessaan esitetty julkaisussa 'Sosioekonominen asema-luokitus, Ammattiasemaluokitus', Tilastokeskus, kksikirja nro 17 (1983).

- - yrityksen koko 5 + henkeä
- toimihenkilö
- - ylempi toimihenkilö
- - alempi toimihenkilö
- työntekijä
- ansioeläkkeen saaja
- kansaneläkkeen tai sosiaaliavustuksen varassa elävä
- muu ammatissa toimimaton.

Luokitus on kokonaisuudessaan esitetty julkaisussa 'Sosioekonominen asema-luokitus, Ammattiasemaluokitus', Tilastokeskus, kksikirja nro 17 (1983).

Talotyyppi

Rakennukset luokitellaan talotyypin mukaan seuraavasti:

- Erillinen pientalo. Ryhmään luetaan 1-2 asunnon asuinrakennukset ja muut erilliseen pientaloon verrattavat rakennukset.
- Kytetty pientalo. Ryhmä sisältää asuinrakennukset, joissa on vähintään kolme vierekkäistä asuntoa (rivi- ja ketjutalot). Huoneistoihin on myös oma sisäkkäntä suoraan ulkoa.
- Asuinkerrostalot. Ryhmä sisältää vähintään 3 asunnon talot, joista ainakin 2 huoneistoa sijaitsee päällekkäin ja jotka eivät kuulu edellisiin luokkiin.
- Muut rakennukset. Ryhmä sisältää muut kuin varsinaiset asuinrakennukset.

Tuloviidennes

Asuntokunnat on luokiteltu valtionveronalaisten tulojen mukaan (tulot/kulutussyksikkö) tuloviidenneksittäin. Luokittelua varten asuntokunnat järjestettiin ensiksi tulojen mukaan nousevaan järjestykseen. Tämän jälkeen asuntokunnat jaettiin viiteen yhtä suureen luokkaan, joista kuhunkin luokkaan kuuluu viidennes asuntokunnista.

Talotyyppi

Rakennukset luokitellaan talotyypin mukaan seuraavasti:

- Yhden asunnon pientalo. Ryhmään luetaan esimerkiksi omakotitalot ja maalaistalot.
- Kahden asunnon pientalo.
- Rivitalo tai ketjutalo. Rivitalo on asuinrakennus, joka käsittää vähintään kolme yhteenrakennettua asuntoa, joihin on oma sisäkkäntä suoraan ulkoa. Rivitalot rinnastetaan ketjutaloihin. Ketjutalo käsittää vähintään kolme asuntoa, jotka asutotallien, varastojen tai suojakatosten avulla ovat yhteenrakennettuja ja joilla jokaisella on oma sisäkkäntä suoraan ulkoa.
- Kerrostalo. Ryhmällä tarkoitetaan asuinrakennuksia, joissa on vähintään kolme asuntoa vähintään kahdessa kerroksessa.
- Muu asuinrakennus. Ryhmään kuuluvat esim. virastojen, koulujen tai teollisuusrakennusten yhteydessä olevat asuinhuoneistot.

Tulokymmenes

Desiiliryhmät on muodostettu järjestämällä kotitaloudet nousevaan järjestykseen tulojen perusteella. Tämän jälkeen perusjoukon tasolle korotettu kotitalouksien määrä on jaettu vastaavassa järjestyksessä kymmeneen yhtä suureen osaan. Desiiliryhmät on muodostettu kotitaloutta, kotitalouden jäsentä sekä kuluttajayksikköä kohti laskettujen käytettävissä olevien tulojen ja bruttotulojen mukaan.

Vastaavat tuloviidennekset ovat muodostettavissa yhdistämällä pareittain tulodesiileitä.

Valtionveronalaiset tulot

Tiedot perustuvat verohallituksen verotusrekisterin valtionveronalaisia tuloja koskeviin tietoihin vuodelta 1985. Valtionveronalaisiksi tuloiksi on katsottu vähintään 10 markan suuriset tulot.

Valtionveronalaiset tulot jaetaan tulolähteen mukaan seuraaviin ryhmiin:

- palkkatulot (rahapalkka, autoetu, muut luontoisedut, muut palkkatulot, työnantajan suorittamat palkaksi katsottavat kustannusten korvaukset, palvelurahat, toimituskirjain lunastukset yms. sekä hankintatyön arvo metsätaloudesta)
- yrittäjätulot (liiketulot, ammattitulot, maatalouden ansio- ja muut tulot, metsätalouden puhdas tuotto, tulot yhtymästä, asunto- ja vuokratulot sekä muut kiinteistötulot)
- muut valtionveronalaiset tulot (eläketulot, omaisuustulot, muut tulot, päivä- ja äitiysrahat, työttömyysturvatuet, lapsen kotihoidon tuki sekä tulot ulkomailta)

Valtionveronalaisia tuloja eivät ole mm. opintoja tai tutkimusta varten saadut stipendit ja apurahat, Yhdistyneiden Kansakuntien tai sen erityisjärjestöjen muualla kuin Suomessa suoritettusta tehtävästä maksamat palkat ja palkkiot, yleensä julkiselta sektorilta saadut sosiaaliturvaetuudet ja sosiaaliavustukset ja verovapaat korko- ja osinkotulot.

Käytettävissä olevat tulot

Tärkein kotitaloustiedustelussa sovellettavista tulokäsitteistä on kotitalouden käytettävissä olevat tulot. Vuonna 1985 ne muodostuivat seuraavista tuloeristä:

- Tuotantotoiminnasta saadut tulot (palkka-, yrittäjä- ja omaisuustulot)
- + saadut tulonsiirrot
- Maksetut välittömät verot
- Maksetut tulonsiirrot toisille kotitalouksille

Käytettävissä olevat tulot on laajempi tulokäsite kuin valtionveronalaiset tulot. Valtionveronalaiset tulot sisältyvät tuotantotoiminnasta saatuihin tuloihin ja saatuihin tulonsiirtoihin.

Käytettävissä olevat tulot perustuvat pääasiassa erilaisista rekistereistä saatuihin tulotietoihin (verotusrekisteri, KELA:n rekisterit, ETK:n rekisterit yms.). Näitä tietoja on täydennetty haastattelussa kerätyillä tuloerillä.

Käytettävissä olevat tulot sisältävät erittäin laskennallisia eriä (esim. asuntoetu, omien tuotteiden arvo).

Suomi

Kuvailulehti

Julkaisija

TILASTOKESKUS
Annankatu 44
00100 HELSINKI puh. (90) 17341

Julkaisun päivämäärä

20.4.1990

Tekijät (toimielimestä: toimielimen nimi, puheenjohtaja, sihteeri)

ARI TYRKKÖ

Julkaisun laji

Erillisteos

Toimeksiantaja

Tilastokeskus

Toimielimen asettamispyvm

Julkaisun nimi

Asuinolotiedot väestölaskennassa ja kotitaloustiedustelussa

Julkaisun osat

Tiivistelmä

Tutkimuksessa vertailtiin vuoden 1985 kotitaloustiedustelun ja väestölaskennan asuinolotietoja. Ne koskivat toisaalta kotitalouksien/asuntokuntien määrää ja rakennetta toisaalta asuntojen ominaisuuksia.

Kotitaloustiedustelu on otostutkimus, jonka asumista kuvaavat tiedot perustuvat haastatteluihin. Väestölaskenta on kokonaistilasto. Vuonna 1985 sen asuinolotietojen lähteenä käytettiin rekistereitä.

Kotitaloustiedustelun ja väestölaskennan asuinolotiedot kuvaavat osittain samoja asioita, osittain tilastojen tietosisällöt täydentävät toisiaan.

Tietojen yhteiskäyttö ei ole kuitenkaan ongelmatonta. Eniten sitä vaikeuttavat erilaiset perusyksiköt. Kotitaloustiedustelussa yksikköinä ovat kotitaloudet. Väestölaskennassa tilastoidaan asuntokuntien asuinoloja. Kotitalouksien ja asuntokuntien määrä ja rakenne poikkeavat toisistaan varsin paljon. Lähinnä määritelmistä johtuvia eroja on myös muissa demograafisin perustein muodostetuissa muuttujissa ja asuntojen ominaisuustiedoissa.

Tästä on seurauksena, että kotitaloustiedustelun ja väestölaskennan antama kuva asumistasosta on jonkin verran erilainen. Vuonna 1985 asui 9,9 prosenttia asuntokunnista ahtaasti. Kotitaloustiedustelun mukaan oli ahtaasti asuvia 7,5 prosenttia kotitalouksista.

Avainsanat (asiasanat)

Kotitaloustiedustelu, väestölaskenta, haastattelu, rekisteri, kotitalous, asuntokunta.

Muut tiedot

Sarjan nimi ja numero		ISSN	ISBN
Tutkimuksia 1990:170		0355 - 2071	951-47-3660-5
Kokonaissivumäärä	Kieli	Hinta	Luottamuksellisuus
51 + Liitteet	Suomi	60,-	Julkinen
Jakaja	Kustantaja		
TILASTOKESKUS Annankatu 44 00100 HELSINKI puh. (90) 17341	TILASTOKESKUS		

TILASTOKESKUS

TUTKIMUKSIA

Tilastokeskus on julkaissut Tutkimuksia v. 1966 alkaen, v. 1986 lähtien ovat ilmestyneet seuraavat:

123. **Pellervo Marja-Aho**, Kansantalouden tilinpito. Yksityinen palvelutoiminta kansantalouden tilinpidossa. Tammikuu 1986. 60 s.
124. **Palkansaajien ansiotasoindeksi 1980=100**. Helmikuu 1986. 68 s.
125. **Matti Kortteinen – Anna-Maija Lehto – Pekka Ylöstalo**, Tietotekniikka ja suomalainen työ. Huhtikuu 1986. 164 s.
125. **Matti Kortteinen – Anna-Maija Lehto – Pekka Ylöstalo**, Information Technology and Work in Finland. January 1987. 131 p.
126. **Väinö Kannisto**, Geographic differentials in infant mortality in Finland 1871-1983. April 1986. 82 p.
127. **Kaj-Erik Isaksson – Simo Vahvelainen**, Muoviteollisuuden jätteet. Kesäkuu 1986. 93 s.
128. **Time Use Studies: Dimensions and Applications**. October 1986. 192 p.
129. **Ritva Marin**, Ammattikuolleisuus 1977 - 80. Joulukuu 1986. 265 s.
130. **Maija Sandström**, Tukku- ja vähittäiskaupan aikasarjat 1968 - 85. Tammikuu 1987.
131. **Eeva-Sisko Veikkola – Riitta Tolonen**, Elinkeinoelämän tuki taiteille 1984. Tammikuu 1987. 34 s.
132. **Eero Tanskanen**, Asuintaloyhtiöiden energiankulutus ja kuluttajakäyttäytyminen. Maaliskuu 1987. 106 s.
133. **Heidi Melasniemi-Uutela – Eero Tanskanen**, Asuintaloyhtiöiden kaukolämpöenergian ja veden kulutus 1984. Maaliskuu 1987. 82 s.
134. **Perusparannuksen panoshintaindeksi 1985=100**. Huhtikuu 1987. 52 s.
135. **Reijo Kurkela**, Tupakka tupakkalain jälkeen. Toukokuu 1987. 81 s.
136. **Tie- ja maarakennuskustannusindeksit 1985=100**. Joulukuu 1987. 25 s.
137. **1988: Aila Repo**, Väestön tutkinto- ja koulutusraKENNE-ennuste 1985 - 2000. Tammikuu 1988. 62 s.
138. **Anna-Maija Lehto**, Naisten ja miesten työolot. Maaliskuu 1988. 222 s.
139. **Johanna Korhonen**, Teollisuustilaston ennakkotietojen estimointimenetelmä. Maaliskuu 1988. 46 s.
140. **Markku Tahvanainen**, Asuntolainojen korot ja verot. Huhtikuu 1988. 90 s.
141. **Leo Koltola – Marja Tammilehto-Luode – Erkki Niemi**, Luonnonvaratilinpito, Esitutkimusraportti. Toukokuu 1988. 93 s.
142. **István Harcsa, Iris Niemi & Agnes Babarczy**, Use of Time in Hungary and in Finland II, The effects of life cycle and education. May 1988. 55 p.
143. **Heidi Melasniemi-Uutela**, Kiinteistöhoitotavat ja energian kulutus taloyhtiöissä. Kesäkuu 1988. 112 s.
144. **Ilkka Lehtinen – Tuula Koskenkylä**, Kuluttajahintaindeksi 1985=100. Kesäkuu 1988. 50 s.
145. **Elli Paakkolanvaara**, Informaatioyhteiskunta ja informaatioammatit. Heinäkuu 1988. 160 s.
146. **Ilkka Lehtinen – Jarmo Ranki**, Tuottajahintaindeksi 1985=100. Lokakuu 1988. 80 s.
147. **Seppo Laaksonen**, Katovirheen korjaus kotitalousaineistossa. Lokakuu 1988. 110 s.
148. **Hannu Uusitalo**, Muuttuva tulonjako. Lokakuu 1988. 137 s.
148. **Hannu Uusitalo**, Income Distribution in Finland. July 1989. 123 p.
149. **Pekka Rytönen**, Palvelusten ulkomaankauppa 1987. Marraskuu 1988. 66 s.
150. **Seppo Varjonen**, Kansainvälinen BKT- ja hintaverntailu. Joulukuu 1988. 92 s.
151. **Erkki Niemi – Päivi Väisänen**, Energiatilinpito 1985, Tutkimusraportti. Maaliskuu 1989. 136 s.
152. **Helena Korpi**, Pääasiallinen toiminta ja ammatiasema vuoden 1985 väestölaskennassa: rekisteripohjaiset rinnakkaistiedot. Huhukuu 1989. 154 s.
153. **Iris Niemi – Hannu Pääkkönen**, Ajankäytön muutokset 1980-luvulla. Toukokuu 1989. 120 s.
154. **Kari Lindström – Anna-Maija Lehto – Irja Kandolin**, Ikä ja työ, Toukokuu 1989. 92 s.

155. **Sirkka-Liisa Kärkkäinen – Timo Matala – Virpi Tiitinen – Ari Tyrkkö**, Asunto-olot ja asumisen tuki. Heinäkuu 1989. 295 s.
156. **Jorma Huttunen**, Asuntovarauma 1985. Heinäkuu 1989. 168 s.
157. **Christian Starck**, Vuoden 1985 väestölaskennan luotettavuus. Elokuu 1989. 136 s.
158. **Pekka Rytönen**, Tekninen palvelu 1970-1980 - luvulla. Heinäkuu 1989. 55 s.
159. **Ari Luukinen**, Tietojenkäsittelypalvelu 1970-1980-luvulla. Elokuu 1989. 72 s.
160. **Risto Kolari**, Ammatillinen liikkuvuus Suomessa 1975/1980/1985. 192 s.
161. **Pekka Rytönen**, Liikkeenjohdon, kirjanpito- ja lakiasiain palvelu 1980-luvulla. Lokakuu 1989. 71 s.
162. **Ari Luukinen**, Markkinointipalvelu 1970 - 1980-luvulla. Marraskuu 1989. 72 s.
163. **Anna-Maija Lehto**, Tietotekniikka työssä. Muutoksista 1980-luvulla. Marraskuu 1989. 56 s.
164. **Henry Takala**, Kunnat ja kuntainliitot kansantalouden tilinpidossa. Tammikuu 1990. 60 s.
165. **Jarmo Hyrkkö**, Palkansaajien ansiotasoindeksi 1985=100. Tammikuu 1990. 66 s.
166. **Pekka Rytönen**, Siivouspalvelu, ympäristöhuolto ja pesulapalvelu 1980-luvulla. Tammikuu 1990. 70 s.
167. **Jukka Muukkonen**, Luonnonvaratilinpito kestävän kehityksen kuvaajana. 119 s.
168. **Jukka-Pekka Ollila**, Tieliikenteen tavarankuljetus 1980-luvulla. Helmikuu 1990. 45 s.
169. **Tuovi Alen – Seppo Laaksonen – Päivi Keinänen – Seija Ilmakunnas**, Palkkaa työstä ja sukupuolesta. Huhtikuu 1990. 200 s.
170. **Ari Tyrkkö**, Asuinolotiedot väestölaskennassa ja kotitaloustiedustelussa. Huhtikuu 1990. 63 s.

Asuinolotiedot väestölaskennassa ja kotitaloustiedustelussa

Ari Tyrkkö

Tilastonkäyttäjä joutuu usein keräämään tietonsa erilaisista toisiaan täydentävistä lähteistä. Samaa ilmiöaluetta kuvaavat tiedot eivät ole kuitenkaan aina vertailukelpoisia keskenään.

Asuinoloja koskevia tilastoja tuotetaan sekä rekisteri- että haastatteluaineistosta. Näiden tietojen yhteiskäyttö ei ole ongelmattonta erilaisista tuotantotavoista, perusyksiköistä yms. johtuen. Tässä julkaisussa vertaillaan vuoden 1985 kotitaloustiedustelujen ja väestölaskennan asuinolotietoja ja selvitetään erojen taustalla olevia tekijöitä.

Julkaisujen myynti:

Tilastokeskus
PL 504
00101 Helsinki
(90) 17 341

Försäljning:

Statistikcentralen
PB 504
00101 Helsingfors
(90) 17 341

Hinta—Pris

60 mk

ISSN 0355-2071
ISBN 951-47-3660-5